

PARTICIPATÍVNE MECHANIZMY

KTO, ČO, KEDY, AKO?

ÚVOD

Držite v rukách príručku o participatívnych procesoch, presnejšie o dvoch z nich – o participatívnom rozpočtovaní (PR) a plánovaní verejných priestorov (PPVP). Je to návod, ktorý vám môže pomôcť, ak ste dospeli k presvedčeniu, že ľudia by mali mať možnosť spolurozhodovať o využití verejných zdrojov alebo podobe verejných priestorov.

Nie je dôležité, či ste primátorkou, starostom, poslankyňou, úradníkom, alebo „len“ občanom, ktorý má čo ponúknuť pri vytváraní spoločného dobra. Táto príručka má ambíciu zachytiť spomínané participatívne procesy z pohľadu všetkých relevantných aktérov. Jeden z nich však bude dominantný: pohľad z pozície obyčajných ľudí. Snaha o ich zapojenie by totiž mala byť kľúčovou súčasťou participatívnych procesov. A bez nich sú tieto procesy participatívne len na papieri.

ÚVOD DO PARTICIPATÍVNEHO ROZPOČTOVANIA

Autori

OZ Utópia – Martina Belanová, Peter Nedoroščík, Jozef Veselovský

Spolupráca a korektúra

Peter Vittek

Grafická úprava

Zuzana Liptáková

Vydavateľ

**Ministerstvo vnútra Slovenskej republiky/Úrad splnomocnenca vlády SR
pre rozvoj občianskej spoločnosti**

@ 2020

ISBN: 978-80-89051-35-9

Text prešiel jazykovou korektúrou.

Vypracovali členovia združenia Utopia v rámci pilotného projektu „Transparentnosť výkonu samosprávy a otvorené dáta“, ktorý bol súčasťou Národného projektu Podpora partnerstva a dialógu v oblasti participatívnej tvorby verejných politík, ktorý realizuje Úrad splnomocnenca vlády SR pre rozvoj občianskej spoločnosti. Tento materiál bol podporený z finančných prostriedkov Európskeho sociálneho fondu prostredníctvom operačného programu Efektívna verejná správa.

Možno ste už počuli, alebo dokonca sami zastávate názor, že ľudia sú apatickí, pasívni a podobne. Musíme vám však v tomto oponovať.

Za takmer desať rokov našej práce s ľuďmi to nikdy nebol najväčší problém. Áno, aj my sme zažili, že na verejnom stretnutí „hrali presilovku“ poslankyne a úradníci, pretože ich bolo viac než prítomných občanov. Ale vždy sa nakoniec ukázalo, že problém bol prístup organizátorov stretnutí a keď sme ho zmenili, ľudia sa predsa len zapojili. Často v hojnom počte a najmä so skvelými nápadmi.

V tejto príručke nájdete mnoho odpovedí na tri základné otázky o PR

Prvou otázkou je „Kto?“. PR vytvára nové interakcie medzi verejnosťou, úradom a zastupiteľstvom. Každý z nich má svoje úlohy, zodpovednosť a kompetencie. Preto je dôležité ukázať možnosti, ako sa dá zodpovednosť za úspešný priebeh PR rozdeliť. Budeme tu hľadať odpovede na otázky ako napríklad:

- ako vyzerá spolupráca úradu a ľudí;
- ako rozhodovať o kvalite predkladaných návrhov;
- do akých procesov sa môžu zmysluplne zapájať ľudia.

Druhou otázkou je „Čo?“. Nájdete tu informácie o výstupoch participatívnych procesov, ktoré môže PR ponúkať. Budeme tu hľadať odpovede napríklad na nasledujúce otázky:

- ako sa dostať od nápadov k projektom, resp. zadaniam;
- ako posudzovať ich realizovateľnosť;
- čo sú to priority;
- ako postupovať pri obnove verejných priestorov.

Tretou otázkou je „Ako (na to)?“. Dozviete sa o procesoch a etapách PR. Ako ho možno pripraviť, ako o pripravených návrhoch rozhodovať, ako ich realizovať a ako to celé vyhodnotiť, aby ste v ďalšom roku mohli pokračovať ešte lepšie. Budeme tu hľadať odpovede napríklad na nasledujúce otázky:

- ako začať;
- koho chceme osloviť a koho hľadáme;
- ako iniciovať ročník PR;
- prečo sú dôležité verejné stretnutia a ako ich organizovať.

V tejto publikácii nájdete konkrétne príklady procesov a výstupov z rozličných lokalít, ktoré by mali poskytnúť plastické obrazy interakcie zúčastnených strán a inšpiráciu v prípadoch, keď pri realizácii PR narádzate na problémy, ktoré dosiaľ ešte nemajú jednoznačné a jasné riešenia.

Avšak ešte predtým, vám predkladáme teoretickú časť. Možno sa vám teória zdá nudná, namáhavá, alebo dokonca otravná, ale nepreskakujte ju, prosím. Sme totiž presvedčení, že je veľmi dôležité uvedomovať si, z akých východísk a princípov vznikol nielen PR, ale aj iné participatívne procesy. Práve teória vám umožní vytvárať špecifické mechanizmy a postupy PR vo vašej komunite podľa jej potrieb a možností. V opačnom prípade, teda ak preskočíte túto časť príručky, sa vám, najmä ak ste „len“ občanom môže stať, že dostanete príručku – boľavú a zbytočnú.

1. NEKONEČNÝ PRÍBEH, ALEBO TROCHU TEÓRIE

Participatívny rozpočet (ďalej PR) vznikol v roku 1989 v brazílskom meste Porto Alegre. Svojim spôsobom išlo o akt hnevu a zúfalstva. Zúfalstva spôsobeného presne tými istými javmi, ktoré nás hnevajú dodnes: korupcia, arogancia moci, nedostupnosť a nekvalita služieb poskytovaných samosprávou a štátom. A to celé v Brazílii znásobené obrovskou chudobou podstatnej časti obyvateľstva. PR sa zrodilo z presvedčenia, že problémom nie sú len ľudia pri moci a že ich výmena neprinesie želané zmeny, pretože problémom sú aj samotné inštitúcie. Úrady, ktoré majú byť efektívne poskytovať verejné služby a zastupiteľstvá, ktoré majú reprezentovať vôľu ľudí, sú pred verejnosťou uzatvorené a nenapĺňajú deklarované ciele a vôbec neslúžia občanom a občanom. V tomto zmysle PR má revolučný náboj, ktorý nechce boriť staré, ale premieňať ho. Síce postupne, ale zato radikálnym spôsobom. Dovoľuje ľuďom to, čo bolo vyhradené výlučne pre zastupiteľstvá: prinášať návrhy ako minúť spoločný rozpočet a spolurozhodovať o týchto návrhoch. Umožňuje ľuďom to, čo bolo takmer výhradne v kompetencii úradov, a síce podieľať sa na hľadaní odpovede na otázku, akým spôsobom tieto návrhy realizovať. Striktne stanovené hranice medzi úradom, zastupiteľstvom a verejnosťou tak PR postupne odstraňoval, aby na ich mieste vznikali partnerstvá a spojenectvá, ktoré prinášali netušené možnosti.

Viac transparentnosti a teda menej korupcie, adresnejšie uspokojovanie potrieb, kreatívnejšie riešenia problémov, viac informácií pre úrady a zastupiteľstvá, lepšia spätná väzba pre obyvateľov, to všetko samozrejme vzbudilo pozornosť nielen v Brazílii, ale aj v iných krajinách.

V priebehu tridsiatich rokov sa PR rozšíril na všetky kontinenty a prihlásili sa k nemu rôznorodé skupiny ľudí aj inštitúcií. Stal sa nástrojom pestrosti a mnohorakosti a ukázal ako sa podieľať na správe vecí verejných podľa možností a potrieb jednotlivých lokalít a krajín. Podarilo sa realizovať úžasné verejné investície, ktoré by sa inak zrejme nikdy nerealizovali. Zmenili tvár jednotlivých miest: vybudovala sa infraštruktúra v podobe ciest, kanalizácií, škôl, či zdravotníckych zariadení na miestach, kde zúfalo chýbali, revitalizovali sa verejné priestranstvá, kde bujnela kriminalita a stali sa živým miestom pre všetkých, vznikli nové služby a podobne. Predovšetkým sa však menili vzťahy medzi ľuďmi navzájom, medzi ľuďmi a verejnými inštitúciami a medzi inštitúciami samotnými. A tým pádom aj mocenské pomery. V prospech slabších, v prospech tých, ktorí maximálne tak každé štyri roky hádžu svoje hlasy do urny. S pietou, či bez nej, zväčša však so zatatými zubami, si vyberajú menšie zlo.

Stal sa však aj nástrojom moci, čo so sebou nevyhnutne prináša snahy o zneužívanie. Pre mnohých odborníkov je najvypuklejším príkladom rozhodnutie čínskej komunistckej strany zavádzať v tamojších samosprávach PR. Po príklady však netreba chodiť ďaleko, pretože znehodnotenie PR sa deje všade, kde sa proces začína zhora a najväčšou motiváciou „verchušky“ je byť „chrumkavý“ a v ideálnom prípade aj získať navyše nejaké zdroje z európskych fondov. Jedným zo skvelých príkladov je počin petržalskej samosprávy spred pár rokov, kde za PR vyhlásili internetovú anketu, v ktorej si ľudia mohli vybrať spomedzi piatich návrhov pripravených samosprávou.

Spomínaná mnohorakosť a pestrosť so sebou prináša zásadnú otázku, čo vlastne PR je. Variabilita bola odjakživa nepriateľom akýchkoľvek pokusov o vytváranie definícií. Dnes nie je problém natrafiť na akademické práce, ktorých záverom je, že PR môže byť naozaj všeličo a že sa vlastne nedá presne určiť, čo to je. Skôr než sa teda pokúsime identifikovať znaky, ktoré PR charakterizujú a odlišujú ho od iných nástrojov participácie, pozrieme sa na jeho normatívnu stránku, čiže na to, aký spoločenský prínos môže a má PR mať. Tento hodnotový rámec bol medzinárodnou vedeckou komunitou sformulovaný v podobe tzv. Odkazu Porto Alegre. Zahŕňa tri princípy:

- 1) **demokracia zdola** – v Porto Alegre sa tento princíp naplňuje prostredníctvom občianskych zhromaždení v jednotlivých štvrtiach mesta. Tieto určujú priority, do ktorých sa má investovať zo spoločných peňazí a volia delegátov, ktorí sa podieľajú na rozpracovaní priorít do konkrétnych návrhov. Pri stanovovaní priorít platí, že hlas každého zúčastneného má rovnakú váhu;
- 2) **sociálna spravodlivosť** – uskutočňuje sa prostredníctvom tzv. sociálneho kľúča, ktorý zohľadňuje napr. počet obyvateľov jednotlivých štvrtí, či kvalitu infraštruktúry. Mestské časti, v ktorých je kvalita života nižšia, tak disponujú vyšším obnosom peňazí;
- 3) **občianska kontrola** – sa realizuje skrz občiansku radu PR, ktorá sa stretáva v pravidelných intervaloch a úzko spolupracuje s úradom a zastupiteľstvom pri príprave aj realizácii návrhov. Jej členovia sú priebežne vzdelávaní nezávislými občianskymi združeniami.

Uvedené princípy môžu byť vodidlom, ktoré nás prevedie rozmanitosťou PR v rôznych kútoch sveta a pomôže stanoviť znaky, ktoré PR charakterizujú. Ako teda zabezpečiť, aby o samospráve rozhodovala kultivovaným spôsobom doslova a do písmena ulica, aby v nej mali hlas aj tí, ktorí ho doteraz nemali, a aby sa to dialo transparentne?

Odpoveď na túto otázku podľa medzinárodného vedeckého tímu vedeného profesorom Sintomerom definujú nasledujúce znaky, ktorými sa má PR vyznačovať:

- 1) **financie** – v centre pozornosti sú finančné záležitosti, to znamená, že proces sa zaoberá využitím obmedzených zdrojov;
- 2) **miera participácie** – zapájanie verejnosti a jej účasť na rozhodovaní prebieha na úrovni samosprávy s vlastnými kompetenciami. Vyčlenený mestský fond bez akejkoľvek možnosti ovplyvňovať celkový rozpočet nie je PR;
- 3) **proces** – ide o proces ktorý sa opakuje a trvá isté časové obdobie. Jednorázová anketa o financiách samosprávy nie je PR;
- 4) **rozhodovanie** – spočíva v samostatnom diskusnom procese, ktorý má podobu verejného zvažovania, resp. deliberácie;
- 5) **zapájanie verejnosti** – výsledkom je vznik občianskej rady, teda od úradu a zastupiteľstva nezávislého grémia, ktoré stanovuje vlastné rozhodnutia;
- 6) **zodpovednosť** – organizátori musia predložiť účet o tom, do akej miery a ako sa návrhy zrealizovali a tiež otvoriť diskusiu o kvalite celého procesu.

Ak si tieto body zhrnieme, vychádza nám veľmi komplexný obraz náročného procesu, ktorý vytvára úplne nové prostredie a možnosti predovšetkým pre ľudí, pričom by mal zabezpečovať ciele, pre ktoré tento proces vznikol.

2. AKO ZAČAŤ, ALEBO PILOTNÝ ROČNÍK PR

Možno ste po prečítaní teoretickej časti zneisteli, pretože ide náročný proces, ktorý vyžaduje know – how, capacity a zdroje všetkých zúčastnených. Zaučať sa však dá omnoho skromnejšie a postupne jednoducho pridávať. Takže ako na to? Ako sme už spomenuli, PR vyžaduje spoluprácu ľudí, zastupiteľstva a úradu. V žiadnom prípade však nie je pravda, že na začiatku musia stáť reprezentanti samosprávy. Pre kvalitu procesu a jeho výstupov môže byť lepšie, ak na úplnom začiatku stoja ľudia. V každom prípade prvý krok môže prísť od každej z troch strán procesu.

Ľudia

Okrem hľadania informácií na internete je dobré, ak sa môžete pozrieť priamo na živý proces PR niekde v blízkosti. To najdôležitejšie je však nabrat odvalu a osloviť ľudí a mimovládne organizácie vo vašom okolí, či by mali záujem o vznik PR. Môžete si pozvať niekoho, kto má skúsenosti a informácie, aby vám pripravil úvodnú prezentáciu, alebo sa o ňu pokúsiť sami. Ak sa podarí vytvoriť neformálnu platformu ľudí a organizácií, ktoré by chceli začať PR vo vašej komunite, oslovte poslancov a úradníkov samosprávy, ku ktorým máte dôveru.

Zastupiteľstvo, resp. úrad

PR už niekoľkokrát na Slovensku iniciovali volení predstavitelia samospráv, často tesne po voľbách, keďže sa PR objavil v ich volebnom programe. V tomto prípade je výhodou, že nie je potrebné hľadať podporu v zastupiteľstve a motivovať vedenie úradu. Na druhej strane však hrozí, že pri plnení sľubov sa hľadajú čo najjednoduchšie riešenia a postupy, ktoré idú na úkor kvality a hĺbky participácie a teda na úkor ľudí a kvality verejných politík. Keďže sa v tomto prípade jedná o politickú objednávku, môže hroziť, že sa PR stane predmetom politického obchodu s opozíciou a prestáva byť otvorený pre všetkých, ktorí majú záujem.

2.1 PR V SKRATKE

PR možno vnímať ako sériu piatich krokov, ktoré sa kontinuálne opakujú v dvojročnom cykle:

- 1) **mapovanie potrieb a problémov** – v pilotnom ročníku (viď časť Pilotný proces) sa môže uskutočniť prostredníctvom verejných stretnutí zameraných na zbieranie návrhov občianskych projektov;
- 2) **reakcia na potreby a problémy** – podnety od občanok a občanov budú spracované do podoby výstupov. Ako si ukážeme podrobnejšie neskôr, môžu nimi byť priority, zadania alebo projekty. Priority

predstavujú základné tematické okruhy, ktoré obyvatelia pokladajú za dôležité, napr. cyklo doprava. Zadaniami sú reakciou samosprávy na podnety a zväčša majú charakter rozsiahlejšej investície. V uvedenom príklade by to bolo budovanie konkrétnych cyklotrás. Projekty sú investície menšieho rozsahu, ktoré spolurealizujú občania v spolupráci so samosprávou. Projekty prinášajú nové služby alebo skvalitňujú služby, ktoré už samospráva poskytuje a do ich realizácie sa spravidla zapájajú dobrovoľníci. Ak je teda jednou z priorit obyvateľov cyklo doprava, projekty môžu reagovať kreatívnym spôsobom, napr. vybudovaním Cyklopointu, alebo zorganizovaním udalosti „Spoznaj naše mesto na bicykli“;

- 3) **rozhodovanie** – v procese PR sa otvárajú mnohé možnosti ako kombinovať rôzne formy tzv. deliberácie, resp. verejného zvažovania a hlasovania, pričom platí, že prioritu má mať verejné zvažovanie. Pre začiatok by to malo znamenať, že široká verejnosť získa možnosť hlasovať a zorganizovať deliberáciu;
- 4) **realizácia** – v prípade projektov samospráva poskytuje čo možno najkomplexnejší servis realizátorom projektov. V prípade zadania je dôležitý aspekt občianskej kontroly – od možnosti spolunavrhovať konkrétne riešenie v podobe zadania až po členstvo v komisii pri verejnom obstarávaní. V rámci pilotného ročníka je nevyhnutné dohodnúť s úradom, ako bude prebiehať financovanie a realizácie občianskych projektov, ktoré si ľudia vyberú;
- 5) **hodnotenie, resp. evaluácia** – zahŕňa hodnotenie celého procesu, napr. koľko z navrhnutých riešení sa zrealizovalo, ako pozmeniť, či doplniť jednotlivé kroky procesu, aj hodnotenie jednotlivých projektov, resp. zadaní. Po pilotnom ročníku je nevyhnutné, aby si zainteresované strany vydiskutovali, v čom proces PR zlyhal, v čom boli jeho pozitíva a ako ho vylepšiť, či upraviť.

Čo potrebujete, ak chcete s PR začať?

Štartovací balíček

- úvodné pravidlá, ktoré zahŕňajú: opis celého procesu, spôsoby rozhodovania, zodpovednosť a kompetencie predkladateľov návrhov, zodpovednosť a kompetencie úradu, vyčlenenú sumu.
Príkladom môžu byť pravidlá PR mestskej časti Bratislava Nové mesto zo dňa 03. 06. 2014. Materiál prijatý miestnym zastupiteľstvom má len dve strany a svojmu účelu slúžil v prvých dvoch ročníkoch PR. (príloha č. 1);
- úvodná dohoda o úradných procesoch, najlepšie s primátorkou, resp. starostkou, resp. s niekým v riadiacej funkcii;

MESTSKÁ ČASŤ BRATISLAVA – NOVÉ MESTO

MECHANIZMUS

SCHVAĽOVANIA PARTICIPATÍVNEHO ROZPOČTU

schválený

Miestnym zastupiteľstvom mestskej časti Bratislava-Nové Mesto
dňa 3. 6. 2014 uznesením č. 22/16

1. Zastupiteľstvo:

- schvaľuje na začiatku každoročného kola prípravy PR výšku financií na projekty a zadania
- schvaľuje formu a mechanizmus PR
- každoročne stanovuje najvyššiu prioritnú oblasť PR
- berie na vedomie výsledok PR.
- kontroluje priebeh realizácie projektov a zadaní PR a ich výsledok
- schvaľuje na začiatku kola prípravy participatívneho rozpočtu výšku financií na činnosť Kancelárie pre participáciu (výška financií zahŕňa mzdy, odvody, zdravotné poistenie pracovníkov kancelárie, kancelársky materiál, poštovné, atď.)
- schvaľuje na začiatku každoročného kola prípravy participatívneho rozpočtu výšku financií na propagáciu participatívneho rozpočtu (výška financií zahŕňa náklady na tlač, grafické zhotovenie a distribúciu letákov, brožúr, plagátov, atď.), ktorá môže tvoriť maximálne 10% z financií na projekty a zadania

2. Starosta spolu s Kanceláriou pre participáciu a MÚ zabezpečuje:

- propagáciu PR, informovanie verejnosti o možnostiach PR
- organizáciu verejných stretnutí a diskusií s obyvateľom
- vytvorenie občianskych kolektívov, ktoré budú participovať pri vyhotovovaní návrhov PR
- priestory na stretávanie
- informovanie verejnosti o priebežnom stave PR
- informovanie zastupiteľstva o chode kancelárie, procesoch a projektoch kancelárie
- zverejnenie na webstránke: dokumenty na získanie názorov na jednotlivé návrhy, projekty a zadania
- priestor na predložené projekty
- spracovanie dokumentov, ich systémová základná jednotná charakteristika
- informovanie o rozhodovaní a rozhodovanie o poradí najlepších projektov: zahŕňa hlasovanie fyzické, internetové a formát verejného hlasovania
- záverečné vyhodnotenie na základe výsledkov

Strana 1
Mechanizmu schvaľovania
Participatívneho rozpočtu

- predloží zastupiteľstvu na vedomie výsledky PR. Z titulu zastupiteľstvom vyčlenených finančných prostriedkov sa zrealizujú projekty, ktoré sa zmestia do vyčlenej sumy.
- predloží zastupiteľstvu návrh procesu PR pre budúci rok
- predloží zastupiteľstvu návrh formy PR pre budúci rok
- spracovanie prerokovania,
- predloží zastupiteľstvu návrh občianskych priorít
- organizuje rozhodovacie procesy
- pozývanie všetkých poslancov miestneho zastupiteľstva na všetky verejné stretnutia organizované Kanceláriou pre participáciu
- komunikáciu s poslancami miestneho zastupiteľstva

3. Obyvatelia

Sú obyvatelia mestskej časti Nové Mesto, ktorí dovŕšili vek pätnásť rokov.

Formy participácie

- Návrhy a podnety – môžu sa podávať prostredníctvom vyplnenia ankety „Burza nápadov“, alebo aktívnym zapojením sa do verejných zhromaždení.
- Projekty – vypracovaním projektovej dokumentácie v spolupráci s Kanceláriou pre participáciu a MÚ.
- Zadania – podieľaním sa na vypracovaní potrebnej dokumentácie v spolupráci s Kanceláriou pre participáciu a MÚ.
- Účast' na verejnom fóre, resp. verejnom zvažovaní
- Hlasovanie – zapojením sa do hlasovania

4. Proces

Participatívny rozpočet prebieha v dvojročnom cykle. V prvom roku prebieha príprava a v druhom realizácia.

Príprava Participatívneho rozpočtu prebieha v týchto etapách:

- Zbieranie podnetov a nápadov – realizuje sa prostredníctvom „Burzy nápadov“, na verejných fórach, alebo priamou komunikáciou s MÚ
- Spracovávanie podnetov a nápadov – MÚ v spolupráci s občanmi rozčlení podnety a rozpracuje ich do nasledujúcich kategórií: projekty, zadania, priority.
- Rozhodovanie verejnosti o poradí projektov, zadaní a priorít viacerými dopĺňajúcimi sa rozhodovacími mechanizmami.

5. Občianske mechanizmy rozhodovania

Verejné fórum – uskutočňuje sa na podnet občanov, buď ako tematické alebo teritoriálne. Cieľom Verejného fóra je zmapovať občianske potreby a na ich základe stanoviť priority, zadania a podľa možnosti projekty.

Verejné zvažovanie – občianske zhromaždenie, ktoré rozhoduje o poradí projektov a zadaní.

Hlasovanie – má dve podoby fyzickú – hlasuje sa na vopred stanovených verejných miestach (napr. MÚ, knižnice, seniorské centrá, školy v správe MČ), a internetovú.

Strana 2
Mechanizmu schvaľovania
Participatívneho rozpočtu

6. Výstupy PR

Projekty - nízkonákladové občianske aktivity - „mikroprojekty“, ktoré vytvárajú inovácie, resp. skvalitňujú, alebo približujú verejné služby MČ a zahŕňajú prvok dobrovoľníctva; náklady na realizáciu, ako napríklad nákup potrebných tovarov, zabezpečuje MÚ.

Zadania - realizácie MÚ s vyšším rozpočtom, ktoré vznikli na základe podnetov občanov a prešli procesom Participatívneho rozpočtu.

Priority – tematické oblasti, do ktorých by mala MČ investovať. Zoznam občianskych priorít sa predkladá zastupiteľstvu, ktoré stanovuje pre každý cyklus PR najvyššiu prioritu.

Bratislava 3. 6. 2014

Mgr. Rudolf Kusý
Starosta

Strana 3
Mechanizmu schvaľovania
Participatívneho rozpočtu

- úvodné informácie o pilotnom ročníku PR, ktoré sú dostupné širokej verejnosti.

Pilotný proces

Najjednoduchší proces, ktorý aspoň čiastočne spĺňa požadované znaky PR a slúži na otestovanie PR a pripravenosti organizátorov v miestnom kontexte, má nasledovné kroky:

Úvodné verejné stretnutie

Ako presne postupovať pri zvolávaní verejných stretnutí si povieme neskôr. Teraz sa zameriame na priebeh stretnutia. Úvodnú časť by mala tvoriť krátká prezentácia o PR a pilotnom ročníku. Podstatná časť stretnutia by mala byť venovaná práci s nápadmi a návrhmi, účastníčok a účastníkov na využitie rozpočtových zdrojov. Ak máte informácie s akými nápadmi ľudia prídu, alebo to viete odhadnúť na základe vašich skúseností, môžete na začiatku navrhnúť tematické pracovné skupiny, do ktorých potom prítomných rozdelíte podľa záujmu. Môžu to byť témy ako napr. zeleň, verejné priestory, sociálne témy, deti, mládež a podobne. Zoznam tém môžete po diskusii so zúčastnenými podľa potreby rozšíriť. Druhým variantom je, že pred miestnosťou, kde sa stretnutie realizuje, umiestnite flipchartové papiere a prichádzajúcich ľudí vyzvete, aby na ne zapísali tému, pre ktorú prišli. Pred stretnutím tak dostanete obrázok, aké témy ľudí zaujímajú.

Nechajte ľudí pracovať v tematických skupinách. Ak máte kapacity, sprevádzajte každú skupinu, aby ste získali čo najlepšie výstupy, ktoré si môžete spoločne odprezentovať a aby ste zabezpečili, že sa každý dostane k slovu. Čo sa pravdepodobne bude diať, si môžeme zdokumentovať na konkrétnom príklade:

Verejné stretnutie v Leviciach

Po vyhodnotení záznamov ľudí na flipcharte nám vyšlo rozdelenie do nasledujúcich skupín s takýmito výstupmi:

– kultúra

úvodné témy z flipchartu: kultúra v mestských častiach, hudobný súbor, podpora akcií, mestské divadlo;

výstupy z práce v skupinách: zvýšiť počet akcií pre verejnosť a podpora umelcov; propagácia – moderné médiá, tv, internet; zaviesť zľavnené vstupné pre mládež – dobrovoľné vstupné, zaoberať sa témami ako: mestské divadlo – budova Slovanu – kultúrne priestory, budova Družba;

– mestské časti a okrajové časti mesta

úvodné témy z flipchartu: zveladenie mestských častí, aktivizácia mládeže, chodníky, spolupžitie s rómskou komunitou;

výstupy z práce v skupinách: cyklotrasa – prepojenie mestských častí, náučné chodníky, turizmus; oddychové zóny v m, častiach – ihriská, altánky, ohniská, lavičky; koordinácia mestských častí – spoločné presadzovanie záujmov; seniari – spolupráca, kluby, monitoring, strava

– verejný priestor

úvodné témy z flipchartu: nedostatok odpadkových košov a celkovo čistota a kvalita verejných priestranstiev, vandalizmus a kriminalita, architektúra a urbanizmus – komplexnosť mesta;

výstupy z práce v skupinách: amfiteáter, psy – venčoviská a koše, športoviská a kúpaliská, zeleň a oddychové zóny, revitalizácia starého mestského parku;

– rodiny a deti, mládež a seniari

úvodné témy z flipchartu: deti na námestia a do centra mesta; ihriská pre deti a mládež, športoviská, strážené detské kútiky, ihriská, aktivizácia mládeže, problémové správanie detí a mládeže;

výstupy z práce v skupinách: revitalizácia a čistota detských ihrísk; využitie a podpora oztiek pri zapájaní mládeže; prevencia vandalizmu a kriminality

– kamerový systém a mestská polícia – ochrana a bezpečnosť, dopravné ihrisko a bezpečnosť cyklotrás, prepojenie aktivít mládeže a seniorov.

Pri väčšine tém je možné pozorovať prechod od pomenovania problému k hľadaniu jeho riešenia. Počas celého stretnutia je dôležité dávať ľuďom najavo, že v pilotnom ročníku hľadáme riešenia menšieho rozsahu, ktoré sú realizovateľné nimi samotnými za pomoci a súčinnosti úradu. Ako sa z tohto bodu dopracovať k projektovým dokumentáciám a hotovým návrhom sa dočítate ďalej v kapitole Ako na to. Zatiaľ ešte uvedieme, že sa tu otvárajú dve možnosti:

- pracovať ďalej v jednej komunite s rôznorodými témami;
- pracovať vo viacerých tematických komunitách, čo je lepší variant, avšak predpokladá dve podmienky: (1) existujúce kapacity zo strany organizátorov PR a (2) dostatok ľudí s rôznorodými témami, pričom na začiatku stačí, ak sa jednej téme venujú traja–štyria ľudia.

Občianske projekty

Prečo odporúčame začať s realizáciou malých nápadov? Ak začíname s niečím novým, je dobré, ak sa dostavia výsledky čo najskôr. A ak výsledky rýchlo vidieť, môže sa čoskoro zapojiť mnoho ľudí a vznikne dôvera v participatívne procesy. Nevýhodou je, že vedenie samospráv má často tendenciu nerozširovať PR o ďalšie typy výstupov. Nakoniec je potrebné dodať, že slovo „malý“ sa týka sumy potrebnej na realizáciu nápadu. Častokrát totiž ide o skvelé nápady, ktoré pre cieľovú skupinu predstavujú veľkú pomoc.

3. KTO – ZODPOVEDNOSŤ A KOMPETENCIE

Ako vyplýva z definície PR, jeho spustenie a opakovaná realizácia prináša zásadné zmeny v interakciách medzi zúčastnenými ľuďmi, úradom a zastupiteľstvom. Nemení však len ich vzájomné interakcie a vzťahy. Čiastočne sa menia aj kompetencie týchto troch strán. Na začiatku sa často objavuje napätie, pretože zatiaľ čo pre ľudí prináša PR v prvom rade nové možnosti, pre úrad sú to najmä nové úlohy a pre zastupiteľstvo vzdanie sa časti moci. Aj preto je dôležité, aby sa čo najskôr objavili pozitívne efekty procesov participácie. Kľúčovú rolu zohráva osoba, resp. osoby, ktoré sú nositeľmi zmien a plnia úlohu facilitátorov pri hľadaní konsenzu medzi všetkými relevantnými aktérmi.

3.1 ÚRAD

Proces PR, samozrejme, vyžaduje, aby sa naň príslušný úrad pripravil. Mal by sa postupne zhostiť nasledujúcich funkcií:

- **informovanie:** systematická kampaň o jednotlivých krokoch PR prostredníctvom rôznych komunikačných kanálov;
- **administrácia:** distribúcia pracovných úloh v rámci spolupráce jednotlivých oddelení úradu pri príprave a realizácii občianskych návrhov;
- **koordinácia:** organizovanie verejných stretnutí a podujatí potrebných pre PR a informovanie o ich priebehu a dohodnutých výstupoch;
- **facilitácia:** kvalifikované uľahčovanie diskusie v skupine ľudí, ktoré jej napomáha dospieť k požadovanému cieľu. Takúto službu zväčša samosprávy neposkytujú, preto je potrebné zabezpečiť si ju od externých subjektov a postupne vyškoliť aspoň jednu pracovníčku;
- **komunitná práca:** aktívna a systematická práca s rozličnými skupinami ľudí. Aj táto služba je u nás skôr raritou, avšak mala by sa stať súčasťou práce úradu;

Pre efektívne plnenie uvedených úloh sme vytvorili koncept Kancelárie pre participáciu, ktorého sa rôzne samosprávy zhostili rôznym spôsobom. Jej presná podoba sa odvíja od veľkosti samosprávy, množstva vyčlenených financií a konkrétnej podoby PR. Obvykle jej činnosť vyzerá nasledovne: úrad stanoví minimálne jednu pracovníčku, ktorá sa buď plne alebo v prevažnej miere venuje procesom participácie a na začiatku príprav ročníka PR vytvorí projektový tím z pracovníkov príslušných oddelení, resp. odborov, ktorí tejto agende venujú časť svojho pracovného času. Najdôležitejšie úlohy plní Kancelária pre participáciu vo fáze prípravy a realizácie PR. Podrobnejšie informácie nájdete v kapitole „Ako?“ – procesy a etapy.

Bariéry a prekážky

PR prináša úradníkom z ich uhlu pohľadu prácu navyše, čo je fakt, ktorý v zamestnaní nadchne málokoho. Stretávajú sa pri nej tiež s problémami, pre ktoré nie sú „zabehané“ štandardizované postupy. Vystavuje ich to neobvyklému riziku, že pochybia a budú sankcionovaní. Ohrozujúco často pôsobia aj predstavy a očakávania, čo prinesie kontakt a užšia spolupráca s obyvateľmi. Tento postoj však nie je nijako prekvapujúci, ak si uvedomíme, kedy a v akom rozporení sa človek obvykle vyberie na miestny, resp. mestský úrad. Ak nejde o vybavovanie bežnej agendy, človek prichádza na úrad práve vtedy, keď sa deje niečo, čo ho frustruje, resp. priamo ohrozuje. V takejto situácii zväčša nejde o príjemnú komunikáciu.

3.2 ĽUDIA

S istými obmedzeniami sa dá povedať, že platí priama úmera medzi kvalitou a hĺbkou procesu a formami participácie, ktoré proces umožňuje. Zjednodušene: čím viac možností a foriem zapájania obyvateľstva, tým kvalitnejší PR. A naopak: ak vôbec máme o nejakom procese hovoriť ako o participatívnom rozpočtovaní, je nevyhnutné, aby sa občianky a občania mali možnosť zapojiť do navrhovania projektov, rozhodovania o podpore pre projekty a hodnotenia priebehu celého procesu. Dôležitým aspektom participácie je, že pred občanmi a občiankami otvára nové možnosti ovplyvňovať veci verejné. Znamená to, že získavajú nové kompetencie. Narastá tak aj miera ich zodpovednosti za výsledky rozhodovacích procesov. Ľudia si musia uvedomiť aj to, že proces je vždy ich spoločným dielom, participovať primárne znamená podieľať sa a že väčšinu aktivít realizujú spolu s ďalšími účastníkmi a účastníkmi.

Možnosti participácie:

- **informovanosť:** je základným predpokladom akejkoľvek zmysluplnej participácie. Mala by vždy mať aj vzdelávaciu funkciu, ktorá by nemala byť obmedzená len na priebeh procesu PR, ale mala by sa týkať aj chodu samosprávy, jej kompetencií, prijatých rozhodnutí a plánovaných akcií;
- **navrhovanie riešení:** môže sa realizovať rôznymi spôsobmi, počnúc vyplnením rôznych ankiet, ako sú napr. Burza nápadov, Odkaz pre starostu, či dotazníkov zameraných na konkrétne témy, ako napr. Komunitný plán sociálnych služieb, až po účasť na verejných stretnutiach PR;
- **príprava intervencií:** môže sa jednať o vlastný projekt, alebo podieľanie sa na špecifikácii zadania pre samosprávu, ktorá bude neskôr objednaná prostredníctvom verejného obstarávania a pod.;
- **(spolu)rozhodovanie:** najjednoduchšou a najprimitívnejšou formou je možnosť hlasovať o vybraných intervenciách, komplexnejšiu a hlbšiu

formu predstavuje možnosť zapojiť sa do kvalitatívnych foriem rozhodovania prostredníctvom členstva v tzv. deliberatívnych fórach;

- **podieľanie sa na realizácii:** je možné prostredníctvom realizácie občianskeho projektu, alebo napr. účasťou v komisii, ktorá obstaráva zadanú intervenciu;
- **hodnotenie:** obvykle sa realizuje dotazníkmi alebo účasťou na evaluačnom fóre, kde sa diskutuje o plusoch a mínusoch uskutočneného ročníka a o pravidlách PR.

Z uvedeného je asi zrejmé, že ľudia zohrávajú kľúčovú úlohu vo všetkých etapách procesu PR. Konkrétne formy a možnosti participácie nájdete aj na ďalších stranách. Okrem individuálnych foriem participácie a spoločného podieľania sa na jednotlivých aktivitách a krokoch procesu PR je dôležité, aby samospráva vytvorila priestor pre vznik tzv. Koordinačnej rady (KOOR), ktorú si spomedzi seba vyberajú ľudia zapojení do PR. Jej presná podoba a funkcie by mala byť prispôbena možnostiam a potrebám konkrétnej samosprávy, no rozhodne by mala disponovať nasledujúcimi kompetenciami:

- spoluorganizácia verejných stretnutí;
- komunikácia s úradom a zastupiteľstvom v prípade problémov a konfliktov.

Podieľanie sa na fungovaní KOOR vyžaduje od ľudí čas a energiu, a preto je dôležité, aby za túto prácu pre samosprávu a skvalitňovanie PR dostali aj niečo naspäť. Môžeme sa opäť vrátiť k prípadu Porto Alegre, kde práca pre KOOR automaticky znamená možnosť školiť sa a vzdelávať, pričom tieto aktivity zabezpečuje samospráva.

Bariéry a prekážky

Prvotnou bariérou participácie je všeobecná nedôvera v inštitúcie a procesy vo verejnom priestore. Spolupracovali sme s ľuďmi a s verejnými inštitúciami na desiatkach miest, ale zrejme nikdy sa nám nestalo, aby za nami počas procesov niekto neprišiel a neopýtal sa nás – s väčšou či menšou mierou diplomacie, s viac alebo menej vyjadrenými emóciami – či nám nejde o nejaký postranný záujem, ktorý zúčastneným viac poškodí, než prospeje. Jednoducho povedané: či to nie je len ďalší „odrb“, ktorý má maskovať a odvádzať pozornosť od rozličných prešlapov a nekalostí verejných inštitúcií. Ak si však uvedomíme aká je miera korupcie a beztrestnosti „našich ľudí“, alebo koľko skutkov sa nestalo, musíme pripustiť, že paranoidné a podozrievavé nastavenie je primeranou a vlastne aj zdravou reakciou na to, čo sa deje vo verejnom živote. Druhou dôležitou prekážkou sú vysoké očakávania a netrpelivosť ľudí, ktorí sa zapoja. Mnohokrát nepoznajú kompetencie

samosprávy a teda ani ich možnosti a najmä ich hranice. Úradné postupy sú tiež zaťažené a spomaľované byrokraciou, ktorá často vyplýva zo zákonov, a to vedie k sklamaniu a nespokojnosti aktívnych obyvateľov.

3.3 ZASTUPITEĽSTVO

V tejto časti budeme hovoriť o kompetenciách a zodpovednosti jednotlivých poslankyň a poslancov a zastupiteľstva ako celku. V niektorých samosprávach je pre poslancov a poslankyne vyčlenená časť rozpočtu, o ktorej využítí rozhodujú samostatne, aby mohli naplniť vlastné predvolebné sľuby a realizovať vlastné nápady. Táto prax je rozšírená napríklad v Spojených štátoch amerických, kde vďaka nej vznikli mnohé PR, keď sa volení zástupcovia rozhodli, že zapoja do rozhodovaní o týchto zdrojoch obyvateľstvo. Aj na Slovensku vďaka niektoré PR za svoj vznik aktívnym poslankyniam a poslancom. Všeobecne platí, že aktivita jednotlivých poslankyň a poslancov môže byť pre proces PR prínosná, vždy však hrozí, že ich cieľom nebude skvalitnenie verejných politík, ale len snaha o zviditeľnenie sa v politickej súťaži. Zastupiteľstvo ako celok má najdôležitejšiu úlohu pri legalizácii a legitimizácii PR tým, že:

- schvaľuje jeho pravidlá;
- berie na vedomie alebo schvaľuje jeho výsledky;
- vyhodnocuje jeho priebeh a vytvára podmienky pre jeho ďalší rozvoj;
- zabezpečuje jeho autonómiu.

Bariéry a prekážky

Že moc korumpuje je všeobecne známou pravdou. Niet však nad bezprostrednú skúsenosť s tým, čo dokáže urobiť s človekom pár stoviek hlasov získaných vo voľbách. Určite nie všade narazíte na to, že na vás budú v zastupiteľstve kričať, že tu je „poslanecká demokracia“ a v kuloároch pridajú, že „ak sa vám tu nepáči, nájdite si inú krajinu“, ako sa to stalo nám v roku 2012 v Bratislave. Všeobecne však žiaľ platí, že volení zástupcovia sa len neradi a veľmi opatrne vzdávajú nadobudnutú moc. Prejavuje sa to nielen pri stanovovaní výšky sumy určenej pre PR, ale aj pri schvaľovaní výsledkov z autonómneho procesu PR, kde sa nie zriedka objavuje tendencia a snaha tieto výsledky meniť a spochybňovať.

Zhrnutie: Obsah PR vytvárajú ľudia a ich aktivita. Úrad zabezpečuje, aby sa táto aktivita realizovala čo najefektívnejšie a zastupiteľstvo, aby formálne rámce slúžili rozvoju a podpore týchto aktivít.

4. ČO – VÝSTUPY PR

Výstupy procesov PR majú rôznu podobu:

- **sú viac či menej jednoznačné:** od konkrétnej intervencie až po odporúčanie navýšiť niektorú z rozpočtových kapitol;
- **odlišujú sa rozsahom:** od malých intervencií až po komplexné investície.

Rozdeliť ich možno do troch kategórií.

4.1 OBČIANSKE PROJEKTY

Občianske projekty sú nízkonákladové intervencie, ktoré realizujú ich predkladatelia v širšej či užšej spolupráci s úradom. Vo väčšine samospráv na Slovensku môžu občania na tento typ výstupov žiadať maximálne 5000 eur. Táto suma je však výsledkom dohody zainteresovaných strán a môže byť aj omnoho vyššia. Mali by spĺňať jednu alebo viacero z nasledujúcich funkcií:

- vytvorenie novej, alebo inovácie už existujúcej služby;
- stimulovanie a rozvoj komunitných a susedských vzťahov;
- revitalizácia verejného priestoru.

Občianske projekty je možné z pohľadu samosprávy chápať ako istú formu tzv. start up-u vo verejnom priestore. S relatívne nízkymi nákladmi umožňujú testovať nové služby, resp. skvalitnenie už existujúcich. Ak vyjdeme z faktu, že akýkoľvek úrad má obmedzené množstvo pracovníkov s obmedzenými kapacitami, otvára sa pred nami možnosť, aby úrad spoločne s obyvateľstvom realizoval nové návrhy a nápady, ktoré by pravdepodobne inak nikdy neuzreli svetlo sveta. Za predpokladu, že sú dobre nastavené procesy prípravy výstupov a rozhodovania v rámci PR, občianske projekty dokážu reagovať na potreby obyvateľov veľmi adresne a zároveň sa postupne aj skvalitňovať. Obyvateľom poskytujú občianske projekty aj výbornú možnosť sebarealizácie vo verejnom priestore. Ak navrhované aktivity občianskeho projektu stimulujú a rozvíjajú komunitné a susedské vzťahy, vznikajú nové a silnejšie väzby nielen medzi ľuďmi, ale aj medzi obyvateľstvom a samosprávou, resp. úradom. Vo verejnom priestore sa tak objavujú základné prvky komunitnej práce, ktorá je pre funkčnú samosprávu a spokojných občanov nevyhnutná. A keďže komunitná práca je u nás zatiaľ stále viac raritou než čímkoľvek iným, občianske projekty sú aj v tomto smere inováciou. Revitalizácii verejných priestorov či presnejšie participatívneho plánovania verejných priestorov sa budeme venovať osobitne.

Príklad: Prevencia sociálnej izolácie

Tento projekt sa nerodil ľahko a kým sa podarilo uskutočniť jeho prvé aktivity, ubehlo niekoľko rokov. Na jeho začiatku stáli aktívne seniorky z Bratislavy. Jednou z nich bola Marta Hrebíčková, ktorá sa stala kľúčovou postavou tohto projektu a dnes už žiaľ nie je medzi nami. Podnetom pre vznik tohto projektu bola anonymita mesta, ktorá dokáže mať v prípade osamelých senioriek veľmi drsné dôsledky. Neraz sa zopakovala nasledujúca situácia: v dome sa začal šíriť neznesiteľný zápach a po chvíli pátrania sa ukázalo, že je niekto už niekoľko dní mŕtvy. Predísť takýmto situáciám bolo prvotným východiskom plánovaného projektu. Narážal však na byrokratické bariéry a obavy zo strany úradu. Preto sa ho podarilo spustiť až po troch rokoch od prvotných snáh. Dnes je pracovníčka, ktorá vyhľadáva a kontaktuje izolované seniorky a snaží sa im pomôcť, súčasťou služieb samosprávy Bratislava Nové Mesto.

4.2 ZADANIA PRE SAMOSPRÁVU

Zadania sú vysoko nákladové investície realizované, resp. obstarané samosprávou. Ich realizácia má význam a pozitívny dopad na všetkých alebo aspoň väčšiu časť obyvateľov. Ako pri občianskych projektoch, aj v tomto prípade ide o intervencie, ktoré buď vytvárajú nové, doteraz neposkytované služby, alebo inovujú, resp. skvalitňujú existujúce služby samosprávy. Zadania, ktoré sa dostanú do rozhodovacej fázy PR, by mali spĺňať niektoré z nasledujúcich kritérií:

- ide o intervencie, ktoré reagujú na konkrétne problémy súvisiace s prioritami danej samosprávy v danom období;
- majú pozitívny dopad na väčšinu obyvateľstva samosprávy;
- majú pozitívny dopad na tie skupiny občanov, ktoré majú obmedzený prístup k niektorým službám, alebo im niektoré služby chýbajú úplne. Ide o tzv. zraniteľné alebo vylúčené skupiny. Príkladom takejto skupiny môže byť mládež, ktorej potreby sú samosprávami často ignorované, pretože v zastupiteľskej demokracii ešte pre svoj vek nedisponuje vlastným hlasom vo voľbách a rodičia ju už nezastupujú s rovnakou intenzitou ako malé deti. Výsledkom tak medzi iným je, že detské ihriská sa budujú alebo obnovujú vysokým tempom, no pre mládež nie sú vyčlenené žiadne špecifické priestory či služby;
- majú inovatívny potenciál, čiže prinášajú služby, ktoré nie sú štandardné, či už svojím obsahom, alebo spôsobom realizácie.

V prípade väčších samospráv nemusia mať zdanenia dosah na ich celé územie alebo všetkých obyvateľov. Môžu byť lokalizované podľa ďalšieho členenia samosprávy napríklad do mestských častí alebo štvrtí. Aj v tomto prípade by však mali byť v súlade s niektorými z vyššie uvedených kritérií. Ak je

samospráva schopná vytvoriť podmienky pre prípravu a realizáciu takýchto zadaní, občianky a občania získajú možnosť vyberať spomedzi troch typov intervencií:

- 1) **zadaní, ktoré sa týkajú celej samosprávy;**
- 2) **zadaní týkajúcich sa mestskej časti alebo štvrte, v ktorej žijú;**
- 3) **občianskych projektov.**

V takomto prípade dostávajú obyvatelia veľkorysú ponuku zapojiť sa do rozhodovania o pestrej palete intervencií, ktoré sa začnú realizovať v nasledujúcom kalendárnom roku. Aj keď sa teda zapoja len do záverečného hlasovania, ich hlas môže výrazne ovplyvniť budúcu podobu verejných služieb a priestorov.

4.3 PRIORITY

Priority samosprávy sú tematické oblasti, ktoré občania pokladajú za najdôležitejšie. Často sa zhodujú s kapitolami verejných rozpočtov. V procese PR vznikajú analýzou všetkých podnetov od občanok a občanov alebo na základe ich priameho oslovenia buď dotazníkom alebo vo verejnej diskusii. Dotazník alebo diskusia na verejnom zhromaždení poskytne ľuďom možnosť označiť najdôležitejšie témy, ktoré spadajú do kompetencií danej samosprávy (ako napríklad doprava, starostlivosť o zeleň, školstvo a podobne). Druhou možnosťou je poskytnúť ľuďom priestor, aby uviedli konkrétne problémy, ktoré je potrebné riešiť alebo navrhli ich riešenia a následne konkrétne podnety združiť do tematických skupín.

Dôležité je, aby sa priority naozaj premietli do činnosti samosprávy. Aj tu sú možné alternatívy. Čím lepšie ich samospráva dokáže zohľadniť, tým väčšiu motiváciu budú mať ľudia pri ich formulovaní. Priority sa môžu pretaviť do:

- 1) **zadaní pre samosprávu** – v podobe konkrétnych intervencií reagujúcich na problémy v najdôležitejších tematických oblastiach;
- 2) **zmien v rozpočte** – na témy označené za prioritné budú navýšené prostriedky;
- 3) **obsahu strategických dokumentov** – výstupy z procesu tvorby priorít sa môžu priamo využiť pri vytváraní stratégií a konkrétnych politík, alebo byť priamo súčasťou ich tvorby, či už sa jedná o Program hospodárskeho a sociálneho rozvoja, Komunitný plán sociálnych služieb alebo ďalšie dokumenty.

5. AKO? – ETAPY A PROCESY

Proces PR obvykle trvá dva roky. Počas prvého roku prebieha príprava výstupov PR a rozhodovanie o tom, ktoré by mali byť realizované. V druhom roku sa podporené výstupy realizujú a proces končí verejnou evaluáciou. Každý ročník PR sa začína v zastupiteľstve, ktoré určuje, aká suma naň bude vyčlenená. Malo by pri tom zohľadňovať výsledky diskusie z posledného evaluačného fóra. Stanovená suma pre PR by mala ovplyvniť aj následný počet návrhov a ich finančnú náročnosť. Množstvo nepodporených návrhov by rozhodne nemalo presahovať počet tých, ktoré sa budú realizovať. V opačnom prípade by sa zbytočne vynakladala energia ľudí a úradu do prípravy veľkého počtu intervencií, ktoré sa do fázy realizácie nedostanú.

5.1 PRÍPRAVA VÝSTUPOV

5.1.1 Výzva

Cieľom výzvy je rozšíriť medzi obyvateľstvom informáciu o začiatku prípravy výstupov PR a o možnostiach zapojenia sa. Zahŕňa dva typy aktivít: informovanie verejnosti a komunitnú prácu. Systematické informovanie verejnosti je neoddeliteľnou súčasťou PR. Prebieha neustále, no v častiach procesu, kedy je nevyhnutné zapojiť čo najväčší počet ľudí, je špecifickejšie a intenzívnejšie. Môžeme rozlíšiť dve prelínajúce sa formy informovania:

- **dlhodobé a systematické informovanie.** PR by mal mať vytvorenú vlastnú webovú stránku, či už samostatnú alebo ako súčasť stránky príslušnej samosprávy. V oboch prípadoch je dôležité, aby si samospráva nevyhradzovala výhradné právo na informovanie o PR, i.e. aby sa na administrácii stránky podieľali samotní občania. Stránka by mala obsahovať základné informácie o PR a jeho priebehu, o možnostiach zapájania sa, o plánovaných akciách a verejných stretnutiach, o realizácii výstupov PR alebo rokovaniach a rozhodnutiach zastupiteľstva, ktoré proces PR ovplyvňujú. Dôležitou súčasťou informovania sú zápisy zo všetkých verejných stretnutí a dokumenty, ktoré súvisia so samotným procesom PR alebo s realizáciou výstupov, napríklad pravidlá PR alebo vyúčtovania dokončených občianskych projektov či zadaní. Komunikáciu uľahčuje, ak má PR vlastnú grafickú identitu a umožňuje ľahko identifikovať všetky aktivity, ktoré sú súčasťou procesu, ako jeden celok;
- **krátkodobá intenzívna informačná kampaň.** Využíva sa predovšetkým vo fázach procesu, kedy očakávame najintenzívnejšiu aktivitu ľudí, teda po vyhlásení výzvy na prihlasovanie nápadov, ale aj pred začiatkom a počas rozhodovacej fázy procesu. Pred výzvou je dôležité umiestniť na

viditeľné miesto na stránke najdôležitejšie informácie o procese a kontakt na zodpovedné osoby. Pripravený by mal byť aj elektronický formulár, ktorý umožní ľuďom prihlásiť ich vlastný nápad. Mal by byť čo najjednoduchší, aby nevytváral zbytočné bariéry. Postačí ak bude obsahovať kolónky pre stručný popis nápadu, miesto realizácie a kontaktné údaje.

Počas prípravnej fázy PR je súčasťou komunitnej práce predovšetkým priama komunikácia s verejnosťou. Jej primárnym cieľom je zozbieranie nápadov a podnetov, z ktorých neskôr vzniknú výstupy PR. Vstupy do procesu tak nevznikajú len s použitím elektronickej komunikácie, ale aj pri osobných stretnutiach organizátorov PR s ľuďmi. Ideálnym priestorom pre takéto stretnutia sú napríklad lokálne aktivity, ktoré si ľudia organizujú sami. Participatívne mechanizmy pred nimi otvárajú možnosť získať väčší rozsah, hĺbku, či efektivitu a rozvinúť spoluprácu so samosprávou. Z pohľadu ľudí sa ich aktivita začlení do širšieho rámca a nadobudne väčší význam. Takto sa dajú využiť dokonca aj aktivity, ktoré majú protestný alebo konfliktný charakter.

Média – väčšina samospráv má vlastné periodikum – zväčša mesačník, ktorý sa distribuuje do schránok obyvateľov. Informuje sa v ňom o živote a dianí v lokalite a je tak ideálnym médium aj pre informovanie o dianí v PR. Inou kapitolou sú sociálne médiá a predovšetkým Facebook. Jeho využitie je vzhľadom na jeho popularitu samozrejmosťou, ale je veľmi užitočné, ak zvážite, akým spôsobom ho budete využívať. Podľa našej skúsenosti je výborný na šírenie informácií a čiastočne aj na priamu komunikáciu s účastníkmi, avšak ukazuje sa ako veľmi zlý nástroj pre diskusie a dlhobehjšiu komunikáciu. Ak sa aj nejakým zázrakom podarí v diskusiách vyhnúť osobným útokom a invektívam, je veľkým problémom ich archivácia a opätovné využitie pri riešení ďalších problémov.

5.1.2 Formáty verejných stretnutí

Stretnávanie sa, spolupráca a vzájomné interakcie medzi ľuďmi sú najdôležitejším prvkom PR. Ich absencia alebo nedostatok nemusí priamo ohroziť výstupy procesu, no môže to znamenať, že vo verejnom živote a ani v chode samosprávy nenastanú žiadne očakávané zmeny. Podstatné rozhodnutia budú prebiehať za zatvorenými dverami, rovnako ako by prebiehali bez zapájania verejnosti. A z PR sa stane neškodný doplnok k tejto praxi, v ktorom ľudia môžu spolurozhodovať o „omrvinkách“. Okrem osobných konzultácií, ktoré sú bežnou súčasťou prípravy PR, je dôležité organizovať verejné stretnutia, ktoré majú rôzny formát a poslanie. Je dôležité zdôrazniť slovo verejné, pretože aj keď sa stretnutia organizujú pre pozvaných alebo vopred vytipovaných ľudí, musia vždy ostať prístupné každému, kto má záujem sa zúčastniť.

Typy verejných stretnutí:

- **verejné stretnutia, ktoré majú pracovný charakter.** Vytvárajú priestor pre spoločnú prácu na vopred stanovených úlohách. Dnes je populárne označovať ich slovom workshop;
- **verejné zhromaždenia, ktorých zámerom je v prvom rade informovať, alebo zbierať informácie;**
- **verejné, resp. deliberatívne fóra, na ktorých sa vo facilitovanej diskusii hľadá konsenzus a prijímajú rozhodnutia.** O druhom a treťom formáte verejných stretnutí sa viac dočítate nižšie, kde sa venujeme procesom rozhodovania.

Všetky typy verejných stretnutí zvoláva a organizuje buď úrad, napr. Kancelária pre participáciu, alebo Koordinačná rada (KOOR). V ideálnom prípade stretnutia organizujú spoločne. Veľmi dobre sa osvedčila aj spolupráca s lokálnymi iniciatívami. Verejné stretnutia PR môžu byť súčasťou programu pri ich aktivitách, napríklad pri výročných stretnutiach občianskych združení, brigádach alebo susedských burzách. Rovnako môžu byť súčasťou aktivít organizácií, ktorých zriaďovateľom je samospráva. Patria medzi ne knižnice, seniorské centrá, materské centrá, školské kluby a podobne.

Ešte pred začiatkom verejných stretnutí si musia organizátori odpovedať na dve dôležité otázky:

- **kde sa stretnutie uskutoční?** Najmä pri počiatočných aktivitách alebo pri spúšťaní pilotného ročníka PR treba dbať na to, aby účastníčky a účastníci pri príchode prekonávali čo najmenej bariér, a to nielen fyzických, ale aj mentálnych. Ideálny príklad priestoru s bariérami je zasadacia miestnosť na druhom poschodí miestneho úradu s vrátnicou, na ktorej sa musíte legitimovať;
- **ako a koho osloviť?** Pozvánky na webovej stránke, sociálnych sieťach a v lokálnom periodiku by mali byť samozrejmosťou. Nikdy však netreba zabúdať na priamu komunikáciu. Skúsenosti jednoznačne dokazujú, že osobné pozvanie je najefektívnejšie.

5.1.3 Verejné zhromaždenia

Verejné zhromaždenia môžu byť teritoriálne alebo tematické. Podľa toho sa na nich diskutuje o problémoch a riešeniach, ktoré sa týkajú buď konkrétneho územia alebo konkrétnej témy. Primárne slúžia na zber informácií a nápadov. Sekundárnym cieľom môže byť spoločná dohoda o tom, ktoré z diskutovaných problémov a návrhov majú najväčšiu prioritu. Tými sa bude ďalej zaoberať úrad. Teritoriálne zhromaždenia by mali byť rozdelené do troch častí:

- 1) **úvodná prezentácia.** Mala by zahŕňať informácie o programe a cieľoch stretnutia, pripomenúť nedávno realizované intervencie a aktivity samosprávy v danej lokalite, odhaliť plány na najbližšie obdobie a zhrnúť doposiaľ zaznamenané podnety a preferencie obyvateľov;
- 2) **zbieranie podnetov.** Všetci zúčastnení musia dostať priestor na opis problémov, ktoré je potrebné riešiť, alebo predstavenie vlastných nápadov, ktoré by mohli zlepšiť život v danej lokalite. Úlohou organizátorov je zaznamenať všetky podnety;
- 3) **diskusia o predložených podnetoch.** Na jej začiatku je dôležité zosumariť jednotlivé príspevky, ukotviť ich v možnostiach a kompetenciách samosprávy a následne pracovať s tými, ktoré sú relevantné. Diskusia slúži na odstránenie nejasností a prvotnú spätnú väzbu k jednotlivým podnetom zo strany zúčastnenej verejnosti a zástupkyň a zástupcov úradu. Účastníci zároveň identifikujú problematické podnety alebo návrhy na ich riešenie a hľadajú spôsob, ako ich upraviť, vylepšiť a problematické miesta odstrániť.

Výsledkom zhromaždenia je zoznam podnetov, ktoré bude ďalej spracovávať a triediť úrad v spolupráci s verejnosťou. Podnety budú rozdelené podľa svojho obsahu na návrhy na občianske projekty, zadania alebo priority. Zo zhromaždenia sa zhotoví zápis a zverejní sa. Zverejnený dokument slúži ako podklad k ďalším diskusiám a ako inšpirácia pre obyvateľov, ktorí sa na stretnutí nezúčastnili. Kancelária pre participáciu, resp. určený projektový tím na úrade hľadá riešenia problémov, ktoré sa nepodarilo vyriešiť na zhromaždení a posudzuje, či sú podnety v súlade s platnou legislatívou, kompetenciami a možnosťami samosprávy a stanoví ich prvotný kvalifikovaný cenový odhad.

Pri príprave tematického verejného stretnutia postupujeme odlišne a odlišný je aj spôsob spracovania výstupov zo stretnutia. Pri organizovaní zhromaždení, ktoré sa venujú konkrétnemu územiu, napríklad štvrti, alebo volebnému okrsku, sa pozvanie týka všetkých ľudí, ktorí na tomto území žijú alebo pracujú, pri organizovaní tematických zhromaždení je omnoho dôležitejšie zasiahnúť a osloviť odbornú verejnosť. Na stretnutí sa musí aktívne zúčastňovať aj príslušné oddelenie úradu. Víťani sú však vždy aj zástupcovia a zástupkyne širokej verejnosti. Spracovanie výstupov z tematického zhromaždenia by nemalo byť len v rukách úradníkov. Projektový tím by mal pozostávať aj zo zástupcov odbornej verejnosti a zainteresovaných poslancov. Takto môže vzniknúť pracovná skupina, ktorá narúša zaužívané hranice medzi úradom, verejnosťou a zastupiteľstvom, už pri príprave budúcich intervencií.

5.1.4 Verejné stretnutia – príprava občianskych projektov

Dobrym príkladom verejných stretnutí, ktoré majú vopred stanovený program a pracovný charakter, sú pracovné stretnutia navrhovateľiek a navrhovateľov občianskych projektov. Ich cieľom je pomôcť záujemcom pripraviť vlastný projekt a vyskúšať si jeho prezentáciu pred verejnosťou. Na stretnutiach si všetci otestujú aj hodnotenie projektov ostatných zúčastnených. Celkový zámer tohto procesu je však omnoho hlbší a zapojenie sa doň ponúka možnosť najintenzívnejšej formy participácie. Nielen preto, že sa pred zúčastnenými otvára možnosť intenzívnejšie sa podieľať na rozhodovaní a realizácii projektov. V procese prípravy projektov vytvárajú spoločenstvo, ktoré je živé až do konca celého cyklu PR. Zároveň všetci prechádzajú zážitkovým kurzom občianskej náuky v duchu predstavy Aristotela a mnohých ďalších filozofov, ktorí tvrdili, že obyvateľmi sa rodíme, občanmi sa však musíme stať. Nahliadnuť do vnútra úradu a kooperovať s ním, spoznať kompetencie samosprávy a pôsobenie zastupiteľstva, a zastávať pritom rolu kompetentného aktéra, to nie sú skúsenosti, ktoré sú bežne dostupné.

Do procesu prípravy občianskych projektov vstupuje človek, ktorý ponúka vlastnú aktivitu ako verejnú službu. Jeho cieľom je sebarealizácia vo verejnom záujme s jasnou motiváciou: získať financie pre svoje aktivity. Pri príprave projektu stretáva ľudí s rovnakým nastavením. Pracovné stretnutia vytvárajú priestor, ktorý zapojených ľudí povzbudzuje k spolupráci a vzájomnému spoznávaniu. Ich prežívanie sa posúva od „ja“ k „my“, ktoré umožňuje nielen spoluprácu, ale aj vzájomnú pomoc formálne si konkurujúcich subjektov pri príprave projektov. Takto môže vzniknúť spoločenstvo alebo komunita, ktorá pripravuje nové služby pre ostatných. V poslednom kroku prípravy občianskych projektov sa toto „my“ pri práci s dátami zo strategických rozvojových dokumentov rozšíri na celú samosprávu. Tento krok je veľmi dôležitý, pretože predkladatelia občianskych projektov sa v rozhodovacej fáze PR stávajú aj hodnotiteľmi projektov so silným hlasom.

Teraz sa bližšie pozrieme ako možno predložené ciele a zámery dosiahnuť. V procese prípravy občianskych projektov sú potrebné minimálne tri stretnutia:

1. Workshop

Pred prvým workshopom je potrebné:

- vytvoriť si databázu zámerov občianskych projektov z verejných zhromaždení a elektronických podnetov, ktoré boli zaslané;
- v prípade potreby, resp. nejasností osobne konzultovať s predkladateľmi;
- posúdiť realizovateľnosť zámeru. Pri tomto kroku je veľmi dôležitá komunikácia s predkladateľmi projektových zámerov. Na workshop sa nemusíte báť pozvať ani ľudí, ktorých zámery sú v prvotnom návrhu

z rozličných dôvodov nerealizovateľné. Spoločná práca na návrhoch môže viesť k tomu, že sa nápady transformujú tak, aby boli realizovateľné. Niekedy napríklad stačí zmeniť miesto realizácie;

- kontaktovať všetkých zapojených, predbežne informovať o procese, ktorý ich čaká, a pozvať ich na stretnutie;
- rozoslať aj mailovú pozvánku a zverejniť ju na webe, v lokálnom periodiku atď.

Ak sa chystáte na spustenie pilotného ročníka PR a pripravujete verejné stretnutie po prvýkrát, nepanikárte a sústreďte sa len na posledný bod z predchádzajúcich odporúčaní. Pre stretnutím je vhodné pripraviť pre účastníkov a účastníčky materiál s najdôležitejšími informáciami o tom, čo ich v procese PR čaká (*vid' príloha č.2*). Bude vám k tomu stačiť jeden papier formátu A4.

Na jednej strane budú všeobecné informácie o tom, čo je občiansky projekt a PR, aký je harmonogram celého procesu a kedy sa uskutočnia ďalšie pracovné stretnutia a verejné zhromaždenia.

Na druhej strane je program stretnutia a základné otázky, ktoré pomôžu rozvinutiu návrhu do podoby projektu a o ktorých budú účastníci spoločne diskutovať. Prvou otázkou je: „Kto?“ Kto je nositeľom a (spolu)realizátorom projektu, akú má právnu formu. Druhou: „Čo?“ Aký je cieľ a zámer projektu. Treťou: „Pre koho?“ Kto je cieľovou skupinou, koho chceme osloviť a zasiahnúť našimi aktivitami. Štvrtou: „Kde?“ Kde sa projekt bude realizovať a za akých okolností je to možné. Piatou a poslednou otázkou je: „Ako?“ Ktoré aktivity a kroky bude musieť vykonať navrhovateľ, ktoré samospráva alebo iní aktéri a ako bude prebiehať ich koordinácia.

Samotný program workshopu možno rozdeliť do piatich častí:

- 1) **úvodná prezentácia**, ktorá zhrnie informácie z prvej strany informačného letáku s dôrazom na harmonogram, jednotlivé kroky procesu a možnosti a povinnosti účastníkov;
- 2) **krátke predstavenie účastníkov a ich návrhov**;
- 3) **samostatná práca** nad otázkami z druhej strany informačného materiálu;
- 4) **prezentácia výstupov** zo samostatnej práce, pričom podľa počtu účastníkov môžu prezentovať jednotlivci samostatne alebo menšie skupinky;
- 5) **záverečná diskusia** o nejasnostiach a priestor pre akékoľvek otázky.

Po prvom workshope je potrebné spracovať výstupy zo stretnutia a uverejniť ich, rozoslať projektový formulár navrhovateľom a navrhovateľkám a v prípade potreby poskytnúť individuálne konzultácie. Už v tomto štádiu je vhodné zvolať projektový tím na úrade, ktorý sa bude zaoberať realizovateľnosťou predložených návrhov a podľa potreby pripravovať súčinnosť

Harmonogram stretnutia

Úvodná prezentácia (10 min)
Predstavníe účastníkov stretnutia (10 min)
Rozpracovávanie konceptu projektu (10 min)
Prezentácia/diskusia (1 hod.)
Záver

Čo je participatívny rozpočet?

- je to mechanizmus (proces) pomocou ktorého obyvateľstvo rozhoduje, alebo sa podieľa na rozhodovaní o tom, kam smerujú všetky alebo časť dostupných verejných zdrojov.

Občianske projekty

- sú nízkonákladové intervencie, ktoré realizujú samotní občania v spolupráci so samosprávou

Mali by:

1. vytvárať nové verejné služby alebo inovovať existujúce;
2. stimulovať alebo rozvíjať komunitné a susedské vzťahy
3. revitalizovať verejné priestranstvo

Harmonogram PR 2020

1. Verejné stretnutie koordinátorov a koordinátoriek projektov /dátum/
2. Verejné stretnutie koordinátorov a koordinátoriek projektov /dátum/
3. Verejné stretnutie koordinátorov a koordinátoriek projektov /dátum/

Finálne odovzdanie projektových formulárov /dátum/

Verejná prezentácia projektov /dátum/

Deliberácia (verejné zvažovanie) /dátum/

Verejné hlasovanie /dátum/

Realizácia /termín – po schválení rozpočtu/

relevantných oddelení. Poslednou úlohou po prvom stretnutí zostáva vytvorenie a zverejnenie pozvánky na druhý workshop.

2. Workshop

Tento workshop má variabilnejšiu štruktúru. Jeho program sa upravuje podľa aktuálnej situácie. Na stretnutí sa napríklad môžu zúčastniť ľudia, ktorí z rôznych dôvodov neabsolvovali prvý workshop. Vhodným riešením je určiť zodpovedného pracovníka úradu, ktorý im hneď na začiatku pri individuálnej konzultácii v krátkosti odovzdá všetky najdôležitejšie informácie z prvého workshopu. Druhý workshop by mal slúžiť najmä trom cieľom:

- odovzdať spätnú väzbu o realizovateľnosti návrhov na projekty;
- konzultovať/rozpracovať projekty, pokiaľ možno do finálnej podoby;
- vytvoriť prostredie stimulujúce spoluprácu medzi predkladateľmi projektov a pomôcť im načerpať informácie, ktoré ich pripravujú na rolu hodnotiteľov. Zatiaľ čo počas prvého stretnutia sa zameriavame na jednotlivcov a ich potreby (pracujeme s identitou „ja“), počas druhého workshopu by sa mal dostávať do popredia zážitok skupiny. Vzájomná spolupráca a pomoc pri práci s jednotlivými návrhmi vytvorí základy pre skupinovú identitu.

Program stretnutia je možné rozčleniť do nasledujúcich častí:

- 1) úvodná prezentácia, ktorá zahŕňa program stretnutia a stav procesu;
- 2) krátke predstavenie zúčastnených a ich návrhov;
- 3) prezentácia jednotlivých projektových zámerov v tej miere rozpracovanosti, v akej sa práve nachádzajú;
- 4) spätné väzby zúčastnených k jednotlivým projektom a návrhy na ich zlepšenie;
- 5) záverečná diskusia o nejasnostiach a priestor pre doplňujúce otázky.

Po druhom pracovnom stretnutí je opätovne potrebné spracovať výstupy z workshopu a zverejniť ich. Predkladatelia rozpracujú svoje návrhy do finálnej podoby a odovzdajú ich. V prípade potreby im úrad poskytne individuálne konzultácie. V tejto fáze je ešte v odôvodnených prípadoch do finálnej podoby projektov možné zasiahnuť. Projektový tím na úrade medzitým na základe navrhnutých rozpočtov občianskych projektov v rámci úradných procesov identifikuje typy výdavkov: kapitálové a bežné výdavky, či mzdové náklady. Nakoniec zodpovedný orgán vytvorí a zverejní pozvánku na tretí workshop.

3. Workshop

Aj tretí workshop má variabilnejšiu štruktúru. Ak je potrebné doriešiť nejasnosti a úlohy z druhého stretnutia, vyhradíme si na ne čas hneď na začiatku.

Základným cieľom tohto workshopu je sprostredkovať účastníkom pohľad samosprávy na jednotlivé projekty a jej priority. Ideálnym podkladom pre toto stretnutie je zoznam priorít samosprávy. Ak nie je k dispozícii, je možné pracovať so strategickými dokumentmi, ako je napr. Plán hospodárskeho a sociálneho rozvoja obce. Jednotliví účastníci by mali získať detailnejší prehľad o situácii v samospráve, jej najpálčivejších problémoch, pripravovaných investíciách a plánoch atď.

Program stretnutia môžeme rozčleniť do nasledujúcich častí:

- 1) práca v malých skupinách na tému: „Čo podľa teba patrí medzi najväčšie nedostatky v našej obci a čo najviac potrebuje“. Pracovať sa dá rôznymi spôsobmi, či už podľa tém, alebo podľa generičného kľúča, dôležité však je, aby sa ľudia zamysleli a zdieľali vlastné pohľady a postoje;
- 2) prezentácia predstavujúca priority, alebo iné strategické dokumenty, ktoré informujú o situácii a problémoch samosprávy;
- 3) práca v malých skupinách, ktorá konfrontuje dáta z prezentácie s individuálnymi pohľadmi účastníkov;
- 4) spoločná prezentácia výstupov z práce jednotlivých skupín a diskusia;
- 5) záverečné zhrnutie a predstavenie ďalších krokov procesu PR.

Po ukončení tohto workshopu by mali ľudia odchádzať so základnými informáciami o situácii v samospráve, najmä o jej najpálčivejších problémoch. Opätovne je potrebné spracovať a zverejniť výstupy zo stretnutia.

5.2 ROZHODOVANIE

Rozhodovanie je samostatná fáza procesu PR. Zároveň je však aj kľúčovou súčasťou jeho ostatných fáz:

- **v prípravnej fáze** sa rozhoduje o tom, ktoré nápady sa rozpracovaná na občianske projekty alebo zadania dostanú do rozhodovacej fázy PR;
- **v realizačnej fáze** sa rozhoduje o tom, ako sa konkrétne návrhy budú realizovať;
- **v evaluačnej fáze** sa rozhoduje o tom, ako bude proces PR vyzeráť v nasledujúcom období.

Pre kvalitu procesu je nesmierne dôležité, aby sa drvivá väčšina rozhodnutí prijímala kolektívne v diskusii, ktorej cieľom je nájsť konsenzus medzi zúčastnenými. Tomuto formátu diskusie sa hovorí deliberácia, resp. verejné zvažovanie. Nemá jednotnú podobu, vždy však ide o dialóg, ktorý umožňuje výmenu názorov (aj protichodných) a zblízuje jednotlivé uhly pohľadov. Kľúčovou súčasťou tejto formy diskusie je facilitácia, ktorá má sprevádzať diskutujúcich na ceste k prijatiu spoločného rozhodnutia (alebo viacerých rozhodnutí) tak, aby bol vypočutý a zaznamenaný každý hlas.

Kde udělali soudruzi z NDR chybu?

V posledných rokoch je v našich samosprávach badateľná snaha o väčšiu mieru zapájania obyvateľstva do rozhodovania aj prostredníctvom verejných stretnutí. Túto snahu, samozrejme, treba oceniť, výsledok však často nezodpovedá očakávaniam a predstavám ani jednej zo zúčastnených strán. Niektoré dôvody tohto stavu sme už spomenuli v časti o bariérach participácie, ale tým najpodstatnejším je pravdepodobne formát stretnutí. Ak zorganizujete verejné stretnutie bez riadnej prípravy a nebudete ho facilitovať, bude najskôr pripomínať bežnú domovú schôdzu a môžete očakávať podobný priebeh i výsledky. V lepšom prípade ľudia povedia čo chcú a rozídu sa bez ďalšej diskusie. Nedopracujú sa k žiadnej dohode a samospráva skonštatuje, že nevie, čo si zo stretnutia vziať a bude pokračovať v tom, čo si naplánovala bez participácie občanov. V tom horšom opanuje verejné stretnutie ne-skrývaný hnev a frustrácia, po ktorých zákonite prichádza otázka, načo vôbec podobné stretnutia organizovať. Dokonalé riešenia, samozrejme, nejestvujú, ale nasledujúce riadky a odporúčania snád' pomôžu, aby ste sa vyvarovali zbytočným chybám.

5.2.1 Prípravná fáza

Pred samotným rozhodovaním je potrebné spracovať výstupy z doteraz realizovanej časti procesu participatívneho rozpočtu do záverečnej podoby. Výsledkom bude zoznam alebo portfólio priorít, zadaní a občianskych projektov, o ktorých podpore bude môcť rozhodovať široká verejnosť.

Deliacou čiarou medzi prípravnou a rozhodovacou fázou je verejná prezentácia občianskych projektov a zadaní pre samosprávu, po ktorej sa začína hlasovať.

Verejná prezentácia

Cieľom verejnej prezentácie je, ako nám napovedá samotný názov udalosti, predstaviť jednotlivé návrhy zo zoznamu verejnosti. Pre predkladateľov občianskych projektov to často býva silný zážitok, keďže predstupujú pred zúčastnených a prezentujú vlastný zámer. Neprezentujú sa však len ako jednotlivci, ale aj ako pracovná skupina a zároveň spoločenstvo ľudí, ktorí spolu pripravili portfólio všetkých projektov. Zadania a priority prezentujú spravidla ľudia zodpovední za riadenie procesu PR alebo pracovníci oddelení úradu, ktorých sa týkajú. Čas určený na prezentáciu jednotlivých intervencií závisí od ich celkového počtu, no obvykle dĺžka jedného príspevku nepresiahne 10 minút. Súčasťou verejnej prezentácie by samozrejme mala byť aj moderovaná diskusia, ktorá slúži na vysvetlenie prípadných nejasností. Verejnú prezentáciu možno spojiť s fyzickým hlasovaním v prípade, že je súčasťou väčšej akcie organizovanej samosprávou, ako je napríklad záver kultúrneho leta, jarmok a podobne.

5.2.2 Fáza rozhodovania

PR je už z definície permanentným dialógom. Aby sa nestal nefunkčnou hádkou, alebo v ňom nevíťazili len tí najhlučnejší, či najvplyvnejší, je nesmierne dôležité prijať pravidlá, ktoré podobným neželaným dôsledkom zabránia.

Proces PR sa dá vizualizovať ako na seba naukladané presýpacie hodiny, ktoré zobrazujú mieru jeho otvorenosti a uzavretosti širokej verejnosti. Uzavretejšie fázy vytvárajú priestor pre odborné vstupy. Expertné vedenie je nevyhnutné zapojiť, aby sa prijímali kvalifikované rozhodnutia. Expertíza však musí reflektovať potreby verejnosti a problémy, ktoré verejnosť pokladá za páľčivé. Návrhy riešení, ktoré z jej vstupov vstúdu, by sa mali opätovne stať predmetom verejnej diskusie a na základe jej výsledkov by mali byť upravené. Posledným krokom je vytvorenie zoznamu navrhovaných riešení, o ktorých realizácii bude rozhodovať verejnosť. Tento pohľad na PR nastoľuje otázku, kto a kedy má právo spolurozhodovať. Je to veľmi dôležitá otázka a pokúsime sa na ňu odpovedať pri popise jednotlivých typov rozhodovania.

Ľudia môžu rozhodovať kvalitatívnym a kvantitatívnym spôsobom, pričom oba tieto spôsoby sa dajú kombinovať, či využiť naraz. Ak sa v rozhodovacej fáze využije viacero spôsobov rozhodovania, je potrebné vopred rozhodnúť, aká bude ich váha. Konkrétne príklady váhovania si ukážeme neskôr. Váhy rozličných typov rozhodovania vyjadrujeme v percentách a môžu sa líšiť. Stále však platí, že primárnou formou rozhodovania by malo byť kvalitatívne rozhodovanie. Kvantitatívne rozhodovanie sa odporúča využiť v prípade:

- ak je pri rozhodovaní potrebné osloviť veľmi veľkú skupinu obyvateľov a na zorganizovanie procesu nie je dostatok prostriedkov alebo by náklady na rozhodovanie o menej dôležitých otázkach, či nižších sumách boli neadekvátne vysoké;
- ak zlyhá proces deliberácie, t.j. ak sa nepodarí dosiahnuť všeobecný konsenzus a/alebo sa nezíde dostatočne reprezentatívne deliberatívne fórum.

Kvantitatívne rozhodovanie

Pod kvantitatívnym rozhodovaním sa myslí hlasovanie, ktoré môže mať fyzickú a/alebo elektronickú formu. Obe majú svoje výhody aj nevýhody a ich využitie by malo zohľadňovať najmä dve kritéria:

- mieru, akou znižujú bariéry
- náklady, ktoré sú s nimi spojené.

Skôr než sa však začne hlasovať, je potrebné spracovať všetky typy výstupov z ukončenej časti procesu a zverejniť ich na webových stránkach PR a samosprávy, či v lokálnych médiách. Pre potreby hlasovania vytvorí organizátor

anotácie ku každej intervencii. V prípade občianskych projektov sa anotácie konzultujú s ich predkladateľkami a predkladateľmi. Podľa potreby a možností môžu byť anotácie doplnené aj fotografiami, vizualizáciami, či videovizitkami. Pred hlasovaním sa začína druhá fáza informačnej kampane, ktorá využíva podobné prostriedky ako pri zverejnení výzvy na podávanie nápadov a podnetov na začiatku procesu.

Fyzické hlasovanie

Organizácia fyzického hlasovania si vyžaduje viac času a úkonov, než organizácia elektronického hlasovania. Vyžaduje si:

- 1) zabezpečenie hlasovacích urien a hlasovacích miest, ktoré by mali byť rozmiestnené rovnomerne po celom území samosprávy v priestoroch, ktoré nevytvárajú bariéry, ale zároveň sú zabezpečené. Ideálnymi sa javia priestory v správe samosprávy ako napr. knižnice, denné seniorské centrá, materské školy, základné a stredné školy, úrad a pod. Dôležité je zabezpečiť, aby k urnám aspoň na niektorých miestach bol prístup aj vo večerných hodinách;
- 2) vytvorenie informačného bulletinu k hlasovaciemu lístku (*vid' príloha č. 3*), ktorý obsahuje anotácie projektov a zadaní, informácie o hlasovaní, ako sú zberné miesta, obdobie hlasovania, ale aj základné informácie o PR atď.;
- 3) vytvorenie hlasovacieho lístka (*vid' príloha č. 4*);
- 4) tlač, distribúciu a zber hlasovacích lístkov.

Komplikovanejšie je aj spočítavanie hlasov, ktoré je náročné na čas i pozornosť. Napriek všetkým nevýhodám pokladáme fyzické hlasovanie za veľmi dôležité a pokiaľ je to čo len trochu možné odporúčame ho v PR aplikovať. Najdôležitejším argumentom v jeho prospech je to, že ešte stále existuje veľmi početná skupina obyvateľov, ktorá nie je elektronicky gramotná a elektronické hlasovanie pre ňu predstavuje neprekonateľnú bariéru.

Elektronické hlasovanie

Pri príprave elektronického hlasovania je rovnako potrebné vytvoriť informačný bulletin a hlasovací lístok, nie je však potrebné vytvárať, distribuovať a zbierať ich tlačene verzie. Nemusíte vyčleňovať zdroje na tlač a distribúciu hlasovacích materiálov, musíte však investovať do hlasovacej platformy. Pri jej výbere je dôležité hľadať na to, či dokáže zabezpečiť hodnovernosť hlasovania.

Či už sa rozhodnete pre fyzické alebo elektronické hlasovanie, prípadne ich kombináciu, umožnite ľuďom hlasovať za viacero intervencií. Vyhnete sa

tomu, aby sa hlasovanie zbytočne premenilo na súťaž. Najmä v prípade občianskych projektov tak hrozí, že by zvíťazil najvplyvnejší, či najhlasnejší z predkladateľov. A to nie je cieľom PR. Znížite tak aj riziko, že by zvíťazil niekto, kto bude pri vyplňaní hlasovacích lístkov podvádzať. Vzniká tak aj priestor, aby sa ľudia hlbšie zamysleli nad predloženými možnosťami a dali organizátorom kvalitnejšiu spätnú väzbu. PVo viacerých samosprávach sme si overili, že ľudia prijímajú možnosť odovzdať 3 až 6, prípadne aj viac hlasov (podľa celkového množstva intervencií v hlasovaní), pozitívne.

Kvalitatívne rozhodovanie

Ako sme už uviedli vyššie, kvalitatívne rozhodovanie má formu deliberácie, resp. verejného zvažovania. Cieľom pri tomto type rozhodovania je dospieť ku konsenzu. Uspokojivým riešením je aj kompromis, no kým kompromis je výsledkom ústupkov zúčastnených strán, ktoré nájdú spoločný prienik tak, že sa každá vzdá niektorých svojich požiadaviek, pri dosiahnutí konsenzu sú súčasťou spoločného prieniku nové tvorivé riešenia sformulované v diskusii na verejnom fóre. Výsledok vznikol vzájomnou spoluprácou a žiadna zo strán by sa k nemu nedopracovala samostatne. Získame tak mozaiku, s ktorou sa v ideálnom prípade vie stotožniť každý. Ľudia sa cítia obohatení a môžu si povedať, že do nej vložili svoj vlastný kúsok, ktorý sa stal súčasťou spoločného diela.

Ako takáto skúsenosť môže vyzeráť, si môžete prečítať v nasledujúcom rámciku. Autorom je Paľo Vančo, predkladateľ a realizátor jedného z občianskych projektov v Trnave. V blogu popisuje svoj vlastný zážitok z deliberatívneho fóra predkladateľov občianskych projektov:

Participatívna haluz (haluz je časť stromu)

Včera od 18tej hodiny prebiehala v rámci PRpT tzv. Deliberácia, alebo zvažovanie.

O čo išlo?

Išlo o to, že koordinátori projektov, ktorí sa uchádzajú o ich podporu z rozpočtu Mesta Trnava hodnotili tieto projekty.

Ako to prebiehalo?

Na úvod nám Peťo Nedoroščik povedal, ako bude večer prebiehať.

V prvom rade sme si museli určiť kritériá, na základe ktorých budeme posudzovať projekty.

Bolo nás 15 (15 podaných projektov = 15 koordinátorov) a rozdelený sme boli do troch skupín.

Každý člen každej skupiny dostal zoznam 10 projektov. Zoznam bol robený tak, že 5 ľudí v skupine malo na zozname 10 projektov z 15tich tak, aby v zozname nebol projekt nikoho zo skupiny – čiže tam boli projekty členov

ostatných skupín a pôvodné silne kamarátsky prepojené (aspoň naša Kultúra takou isto bola a je) participatívne komunity boli roztrúsené a premiešané. Ja som nemal v skupine z Kultúry nikoho.

V skupinách sme si najprv určili kritériá, ktoré sme chceli zaradiť do hodnotenia, pretože sme ich pokladali za dôležité. Každý diktoval a tiež sme hodne diskutovali, aby každému v skupine bolo jasné, čo tým kritériom navrhovateľ myslí.

Pri tomto stanovovaní kritérií v skupinách bolo občas cítiť, že my, koordinátori, sa stále nevieme vzdať pozícií autorov presadzujúcich svoj projekt. Osobne to vnímam ako súčasť procesu a vzhľadom na prerozdelenie skupín myslím, že to bolo dokonca pozitívne, pretože tak, ako sme sa možno nebadane snažil nadhodiť kritériá, ktoré by zvýhodnili náš projekt, alebo rovno znevýhodnili iný, tak sa možno aj ostatní snažili o to isté. Takže výsledok bol z môjho pohľadu viac ako objektívny.

Keď sme mali kritériá spísané, hodili sme ich na tri flipcharty (každá skupina svoj oberpapier viditeľný z diaľky) a spájali sa podobné kritériá naprieč skupinami tak, aby vyšlo maximálne 6 konečných. Nám vyšlo 5.

Toto spájanie bolo veľmi zaujímavé a poučné, pretože niektorí z nás sa niektorým kritériám bránili. Logické – znevýhodňovali ich projekt. Tiež bolo dôležité prijať konsenzuálne rozhodnutie o tom, čo budú znamenať jednotlivé čísla v hodnotení od 1 do 5. Kritériá sa upravovali tak, aby boli naozaj prijaté konsenzom, čiže podľa definície konsenzu z odbornej literatúry – aby ostali šeci vysmáty a súhlasili/nikto neny odutý.

Podarilo sa. Hodne sa okolo toho argumentovalo, kým ten, kto bol proti nezistil, že to kritérium, ktoré sa diskutuje je dôležité pre skupinu... a aj celkovo v rámci hodnotenia projektu. Nakoniec z toho naozaj všetci boli v pohode, čo bolo niečo ako malý zázrak, ktorý vidíš málokedy málokde.

Po tomto zázraku sme sa znovu rozsadili do skupín, kde sme znovu sedeli nad známym zoznamom projektov – 10 projektov, ktoré sme mali vo veľkom finále hodnotiť. Mali sme v skupine možnosť pripraviť si a neskôr položiť 10 otázok koordinátorom, ak nám niečo nebolo jasné a nevedeli by sme to preto hodnotiť na základe dohodnutých rovnakých kritérií. Spísali sme si otázky.

Znovu sme sa usadili do kruhu – všetci – a vyjasňovalo sa na základe pripravovaných otázok. Kládli sa otázky a ten, koho projektu sa otázka týkala odpovedal.

Po vyjasnení sme sa dostali k samotnému hodnoteniu, ktoré vypracoval každý samostatne, podľa dohodnutých kritérií. Hodnotil som 10 výborných projektov a bol som fakt veľmi rád, že sme tie kritériá dohodli tak, ako sme ich dohodli. Bolo to trocha ako písomka, lebo sa neopisovalo.

Po vyplnení hodnotení ľudia spontánne vychádzali na ulicu. Keď som vyšiel von, bol som veľmi rád, že som mohol uvidieť, ako ľudia, ktorí sa ešte pred

HLASOVANIE

PARTICIPATÍVNY

ROZPOČET 2020

Milé Novomešťanky, milí Novomešťania.

Už siedmy rok máte možnosť podporiť niektoré z občianskych projektov, ktoré vznikli na základe podnetov vašich spoluobčanov a spoluobčianok. Venovali svoj čas a energiu, aby vytvorili pre svoje mesto či komunitu niečo nové a obohacujúce.

V minulých ročníkoch sa vďaka spolupráci mestskej časti s občanmi a občiankami podarilo zrealizovať desiatky projektov, ktoré dodnes prispievajú k vyššej kvalite verejných priestorov a služieb v Novom Meste. Pripomeňme si napríklad obnovenie delostreleckej kavery na Kamziku, otvorenie komunitnej Cyklodielne na Pionierskej ulici alebo vydanie almanachu s tvorbou novomestských autorov a autoriek – Novomestské poklady.

Aj v tomto roku na výzvu a možnosť zapojiť sa do participatívneho rozpočtu zareagovali desiatky ľudí, ktorí prišli s nápadom ako skvalitniť život v našom meste, či už revitalizáciou verejného priestranstva, vytvorením novej verejnej služby, alebo novými aktivitami komunitného charakteru.

Nápady sme počas uplynulých štyroch mesiacov spoločne rozpracovávali na verejných pracovných stretnutiach. Výsledkom je štrnásť občianskych projektov, ktorých zoznam a stručný opis nájdete v tomto infomateriáli. Detailnejšie informácie, vrátane vyplnených projektových formulárov, informácie o participatívnom rozpočte, rozhodovaní a možnosti zapojiť sa, nájdete na stránke pr.banm.sk.

Aj v tomto ročníku participatívneho rozpočtu sa medzi víťazné projekty rozdelí suma vo výške 40-tisíc eur. Práve vy máte teraz možnosť spolurozhodovať o tom, ako bude využitá časť našich spoločných peňazí, teda ktoré z navrhovaných projektov budú podporené z rozpočtu mestskej časti v roku 2020.

Každý váš hlas je dôležitý. Tešíme sa na vašu účasť a netrpezlivo očakávame výsledok hlasovania. Nezabudnite, že na budúci rok sa so svojim nápadom do participatívneho rozpočtu môžete zapojiť aj vy.

Tím Kancelárie pre participáciu verejnosti
Bratislava-Nové Mesto

07.09 – 23.09.2019

KONTAKT :
PARTICIPACIA@BANM.SK

0950 355 506
02/49 253 317

AKO PREBIEHA HLASOVANIE

V tomto materiáli sú vložené 2 hlasovacie lístky pre dvoch členov každej novomestskej domácnosti. V prípade potreby nájdete ďalšie kópie hlasovacích lístkov priamo na hlasovacích miestach, kde ich môžete vyplniť a odovzdať. Hlasovať môže každý obyvateľ mestskej časti, ktorý dovŕšil vek 15 rokov. Hlasovacie lístky môžete odovzdať v časoch otváracích hodín na Miestnom úrade Bratislava Nové Mesto na Junáckej ulici 1, vo všetkých novomestských knižniciach, denných centrách seniorov a materských

škôlach. V prípade, že tieto miesta pre vás nie sú dostupné, môžete hlasovať aj cez internet na stránke prbanm.hlasobcanov.sk. Hlas odovzdaný fyzicky má väčšiu váhu (60%), než hlas odovzdaný online (10%). Zvyšných 30% z percentuálnej váhy rozhodovania tvorí verejné zvažovanie predkladateľov a predkladateľiek občianskych projektov, ktoré je neodmysliteľnou súčasťou rozhodovacích procesov v participatívnych rozpočtoch.

HLASOVACIE MIESTA

MIESTNY ÚRAD
PONDELOK – PIATOK
8.00 – 19.00

KNÍŽNICE

Centrálna knižnica

Pionierska 12	Stromová 18	Kutuzovova 15/A	Jeséniova 43	Nobelova 30
PON 13.00 – 19.00	PON 12.00 – 18.00	PON 12.00 – 18.00	PON 09.00 – 12.00	PON 12.00 – 18.00
UTO 13.00 – 16.30	UTO 13.00 – 16.30	UTO 13.00 – 16.30	13.00 – 17.00	UTO 13.00 – 16.30
STR 13.00 – 19.00	STR 12.00 – 18.00	STR 12.00 – 18.00	STR 09.00 – 12.00	STR 09.00 – 12.00
ŠTV 13.00 – 19.00	ŠTV 12.00 – 18.00	ŠTV 12.00 – 18.00	13.00 – 17.00	13.00 – 17.00
PIA 09.00 – 16.30	PIA 09.00 – 12.00	PIA 09.00 – 12.00	ŠTV 10.00 – 12.00	ŠTV 12.00 – 18.00
	13.00 – 16.30	13.00 – 16.30	13.00 – 18:00	PIA 09.00 – 12.00
				13.00 – 16.30

Kabinet pomalosti

DENNÉ CENTRÁ SENIOROV

Nová Cvernovka	Domovinka	Zlatý dážď		
Račianska 78	Nobelova 30	Račianska 89	Športová 1	Sibírska 31
UTO 09.00 – 12.00	PONDELOK – PIATOK	PONDELOK – PIATOK	PONDELOK – PIATOK	PONDELOK – PIATOK
13.00 – 17.00	13.00 – 17.00	13.00 – 17.00	13.00 – 17.00	13.00 – 17.00
STR 09.00 – 12.00				
13.00 – 17.00	Stromová 18	Chemická 1	Vajnorská 51	
ŠTV 09.00 – 12.00	PONDELOK – PIATOK	PONDELOK – PIATOK	PONDELOK – PIATOK	
13.00 – 17.00	13.00 – 17.00	13.00 – 17.00	13.00 – 17.00	

MATERSKÉ ŠKOLY

Cádova 15	Rešetkova 6	Letná 7	Šuňavcova 13	Kalinčiaková 12
PONDELOK – PIATOK	PONDELOK – PIATOK	PONDELOK – PIATOK	PONDELOK – PIATOK	PONDELOK – PIATOK
07.00 – 17.00	06.30 – 17.00	07.00 – 17.00	06.30 – 17.00	06.30 – 17.00
Na Revíne 14	Jeséniova 61	Teplická 5	Šancova 65	
PONDELOK – PIATOK	PONDELOK – PIATOK	PONDELOK – PIATOK	PONDELOK – PIATOK	
07.00 – 17.00	07.00 – 17.00	06.30 – 17.00	06.30 – 17.00	
Osadná 5	Odborárska 2	Légerského 18	Pionierska 12/A	
PONDELOK – PIATOK	PONDELOK – PIATOK	PONDELOK – PIATOK	PONDELOK – PIATOK	
06.30 – 17.00	06.30 – 17.00	06.45 – 17.00	07.00 – 17.00	

KONTAKT :
PARTICIPACIA@BANM.SK

0950 355 506
02/49 253 317

OBČIANSKE PROJEKTY

Nízkonákladové inovácie do 5.000 €, ktoré realizujú občania, dokumentácie projektov nájdete na pr.banm.sk

8. REVITALIZÁCIA POVRCHU IHRISKA V MŠ ČÁDROVA

Lucia Žalondeková, 5000 EUR

Povrch ihriska v MŠ Čádrova je zložený z dlažby, trávnik a drobných kamienkov. Projekt revitalizácie povrchu ihriska v MŠ Čádrova je zameraný na výmenu drobných kamienkov okolo hracích prvkov za gumový povrch a trávnik, keďže veľké množstvo kamienkov časom nahradil prach, ktorý sa v daždivom počasí mení na blato. Osadením nového povrchu sa zvýši komfort detí pri užívaní ihriska. Založenie a výsadba trávnik bude realizovaná za pomoci rodičov detí z MŠ Čádrova a členov OZ Čádrovčiči.

9. STROMORADIE NA RAČIANSKEJ ULICI

Ľubica Križanová, 5000 EUR

Od roku 2013 obyvatelky a obyvatelia z okolia postupne obnovujú stromoradie na Račianskej ulici. Doposiaľ bolo vysadených 66 stromov. Stromoradie zabezpečí kvalitnejší vzduch v okolí, menšiu prašnosť a nižšiu teplotu na ulici. Cieľom je dosadiť chýbajúce stromy až po Račianske mýto.

10. T3 – KULTÚRNY PROSTRIEDOK: SKULTÚRNE OBLASTI OKOLIA A TECHNICKÁ VYBAVENOSŤ

Samuel Veis, Alžbeta Masnicová, 5000 EUR

Okolie T3 – kultúrneho prostriedku je významným tranzitným priestorom, no len minimum ľudí ho využíva aj inak. Cieľom projektu je územie medzi Tržnicou a budovou Kanskej železnice zútulniť a zveľadiť takým spôsobom, aby bolo prívitejšie pre všetkých jeho návštevníkov – či už prechádzajúcich, bývajúcich či pracujúcich v okolí, alebo návštevníkov T3 – kultúrneho prostriedku. Pribudnú prvky na sedenie, zeleň v kvetníkoch, chemickú toaletu skrášľi optáštenie a prebehne ďalšia modernizácia vozu električky. Súčasťou projektu bude aj pravidelné premietanie filmov. Z "neviditeľného priestoru" by sa tak stal plnohodnotný mestský priestor.

11. VINOHRADY A MOBILNÁ ZÁHRADA PRE VŠETKYCH

Ján Paľo, 5000 EUR

Vinohrady v blízkosti sídlisk v Bratislave už takmer zanikli. Posledným miestom mimo Rače je pás vinohradov popri Pionierskej ulici. Skupina dobrovoľníkov tu piaty rok kultivuje pôvodne zanedbaný priestor a vytvára pre širšiu verejnosť miesto, kde je možné prirúčiť sa starostlivosti o vinič, získať box pre drobné záhradkárčenie alebo uniknúť z mesta do pokojného priestoru vinice. Pre veľký záujem dobrovoľníkov bude priestor komunitnej vinice potrebné rozšíriť. Zároveň bude potrebné zabezpečiť stabilný zdroj vody. Súčasťou projektu je aj obnova plotu, výsadba nových sadenic viniča, zabezpečenie ďalších záhradkárskeho boxov a náradia.

12. VONKAJŠIE UČEBNE TELESNEJ VÝCHOVY A PESTOVATEĽSKÝCH PRÁČ MŠ NA REVINE

Silvia Al Zafari, 5000 EUR

Materskej škôlke na Revine chýba priestor, kde by sa mohli konať športové podujatia, futbalový kružok a hodiny telesnej výchovy. Deti zároveň často nemajú predstavu, čo je všetko potrebné urobiť, kým sa im zelenina dostane na stôl. Projekt má za cieľ premeniť zanedbanú a málo využívanú časť dvora na multifunkčné ihrisko s umelým povrchom a vybavením pre rozličné loptové hry a záhradu s vyvýšenými záhonmi. Ihrisko vytvorí priestor pre rozvoj telesnej zdatnosti detí a vyvýšené záhony deťom poskytnú možnosť pozorovať kolobeh života v prírode, starať sa o svoje prostredie a „zbierať plody svojej práce“, ktoré budú nakoniec pripravovať na konzumáciu.

13. WOKOUTOVÉ IHRISKO – PARK NA RAČIANSKOM MÝTE

Peter Andrišik, 5000 EUR

V parku na Račianskom mýte zostalo po zrušení lanovej veže v susedstve detského ihriska prázdne miesto, ktoré by a dalo využiť na vybudovanie workoutového ihriska. V blízkosti sa žiadne podobné ihrisko nenachádza. Po osadení cvičiacich strojov sa pre dospievajúcich a dospelých v parku výrazne rozšíria možnosti pre aktívny oddych počas celého roka.

14. ZÁHRADNÝ DVOR,

Veronika Gežik, 5000 EUR

Cieľom projektu je revitalizovať územie vnútrobloku medzi ulicami Sibírska a Ovrúčská, skvalitniť služby pre viaceré vekové kategórie a vytvoriť tak bezpečný a pohodlný priestor pre deti, teenagerov ale aj staršiu generáciu. V rámci projektu vznikne dažďová záhrada, vysadia sa jedlé stromy a kríky a vyseje kvetná lúka. K zatraktívneniu územia prispieje aj výroba a umiestnenie hmyzieho hotela, búdok pre netopiere, a vtáky, ale aj tzv. „jedlých lavičiek“. Pre deti a dospelých vznikne pozdĺž existujúceho ihriska senzorický chodník zložený z niekoľkých komponentov. Medzi použitými materiálmi bude drobné raždie, kôra, rastliny, šišky, kamene, alebo piesok. K už funkčnej časti ihriska pridáme niekoľko vonkajších fitness zariadení určených primárne pre seniorov a dospievajúcu mládež. Plynulý priechod cez parčík zabezpečí vybudovanie kamenného chodníka.

ČO NOVÉ?

MESTO!

OBČIANSKE PROJEKTY

Nízkonákladové inovácie do 5.000 €, ktoré realizujú občania, dokumentácie projektov nájdete na pr.banm.sk

1. BRÁMA DO KARPATSKÝCH VINÍČ

Zuzana Kačírová, 4570 EUR

Projekt je zameraný na vyčistenie a oživenie podchodu za Teplickou ulicou, ktorým vedie jedna z ciest spájajúca Nové Mesto s Malými Karpatmi, a skrášlenie priestoru v jeho okolí. Toto miesto by sa mohlo stať príjemným vstupným bodom do odychovej zóny pre prechádzky, či cyklistické výlety. Pri odchode budú osadené edukačné a motivačné tabuľky, ktoré prispievajú k zachovaniu pozitívnych zmien v priestore.

2. HRAVÉ IHRISKO

Mária Dolnáková, 5000 EUR

V otvorenom areáli na ZŠ Čádrova je priestor s preliezačkou a lavičkami, ktorý využívajú žiaci školy, deti materskej školy a rodičia z defmi z blízkeho okolia. Cieľom projektu je upraviť nevyhovujúce podložie pod lanovou preliezačkou, doplniť lavičky, pridať stoličky, malú lezeckú stenu a rebrinovú preliezačku vhodnú na lezenie a rúčkovanie. Priestor by tak mohol slúžiť ako otvorená prírodná učebňa a na vytváranie a posilňovanie vzťahov medzi deťmi a rodičmi, či medzi spolužiakmi v ročníkoch.

3. CHRÁŤME JEDLÉ GAŠTANY V GAŠTANICI

Jana Slezáková, 1000 EUR

V roku 2017 bol obnovený park Gaštanica na Kolibe a gaštany v parku odborné ošetrili. Každoročne sa zvyšuje počet ľudí, ktorí navštívia Gaštanicu iba kvôli zberu jedlých gaštanov. Palicami zhadzujú gaštany a tým poškodzujú vzácne stromy, ktoré sú ohrozené hubou, parazitujúcou práve na častiach stromu s narušenou kôrou. Cieľom projektu je doplniť do parku informačnú tabuľu o histórii Gaštanice a tabuľu s dendrologickými informáciami o Gaštane jedlom a zorganizovať pre verejnosť v priestore novomestskej knižnice na Kolibe prednášku s dendrológom a historikom. Projekt by mal prispieť k zvýšeniu povedomia o histórii miesta, vzácnych stromoch a ich ochrane.

4. KLUB ANGLICKÝCH RIEKANKIEK V KNIŽNICI NA PIONIERSKEJ – NURSERY RHYMES CLUB

Bohuslava Markušová, 2700 EUR

Cieľom projektu je organizovať pravidelné komunitné stretnutia pre deti vo veku od 1 do 3 rokov a ich rodičov, zamerané na zoznamovanie sa s anglickým jazykom prístupnou formou. Deti prejdú svoje prvé kroky v anglickom jazyku, naučia sa anglické riekanky a pesničky a oboznáma sa s anglickými detskými knihami. Novomestská knižnica momentálne neponúka program pre túto vekovú skupinu, pričom medzi rodičmi malých detí je po podobných aktivitách veľký dopyt. Vďaka stretnutiam si deti budujú vzťah k cudziemu jazyku, k čítaniu kníh a k prostrediu knižnice.

5. KOMUNITNÝ PARK PRE PSOV NA KRAMÁROCH

Zuzana Beller, Alena Stoláriková, 3000 EUR

Cieľom projektu je vybudovanie psieho parku na Kramároch, ktorý poskytne kvalitné zázemie pre priateľské stretnutia majiteľov psov zo sídliska, ale aj ľudí, ktorí sa o psíkov len zaujímajú. Na miestach, ktoré už dnes slúžia ako venčoviško, bude vybudované oplotenie, osadia sa koše na ekrementy a lavičky. Podobný priestor dnes na Kramároch chýba, čo často vedie ku konfliktom medzi majiteľmi psov a ľuďmi, ktorým prítomnosť psov na sídlisku prekáža. Pší park zvýši kvalitu života psom, vytvorí priestor pre stretávanie ich majiteľov, zabezpečí kvalitnejšie susedské vzťahy a prispieje k nižšiemu znečisteniu sídliska ekrementami. Park bude využívaný aj na environmentálnu výchovu detí a formovanie ich citlivého vzťahu k životnému prostrediu a zvieratám.

6. LEGIONÁRSKE MEDZI-DVORKY

Ľubica Sobíhardová, 1200 EUR

Cieľom projektu je zorganizovať pri príležitosti Medzinárodného dňa detí susedské zážitkové podujatie v priestore piatich vnútroblokov na Legionárskej ulici. Počas popoludnia sa pre návštevníkov zo susedstva otvorí obvykle uzavreté dvory. Na každom z nich budú prebiehať zábavné súťaže a výmenná burza, miestne gazdinky vám ponúknu svoje koláče a obyvatelia odprezentujú vlastnú produkciu (básničky, eseje, kresby, pesničky, či divadelné etudy) na tému Záračná Legionárska ulica. Podujatie vyvrcholí minikoncertom populárnej hudby, zábavnou tombolou "najzbytočnejších" vecí a susedskou grilovačkou pod lampiónmi. Podujatie prispieje k vytvoreniu novej tradície, ktorá oživi komunitné vzťahy medzi susedmi žijúcimi v anonymite vlastných bytov. Zároveň pomôže vzkriesiť zabudnutú susedskú kultúru, ktorá otvára možnosti pre sebauplatnenie ľudí všetkých vekových kategórií a profesií.

7. LEPŠIA CYKLODOPRAVA PRE NOVÉ MESTO

Simona Jurenková, 4900 EUR

Zámerom projektu je dokončiť existujúcu cyklotrasu na Sibírskej ulici a pomocou dopravného značenia previesť cyklistov do parku na Račianskom mýte a po Mikovíniho ulici až na hranicu mestskej časti. Prvým krokom bude vypracovanie projektovej dokumentácie dopravného značenia. Po ňom bude nasledovať realizácia, ktorej súčasťou bude osadenie zvislého dopravného značenia a náter vodorovného dopravného značenia. Počas celého projektu a po jeho úspešnom zakončení bude verejnosť dostávať aktuálne informácie o prebiehajúcich krokoch pri rozvoji cyklotransportu a odporúčania pre cyklistov na území mestskej časti.

MENO A PRIEZVISKO

ULICA, ČÍSLO, PSČ

TEL. ČÍSLO

E-MAIL

Súhlas so spracovaním osobných údajov:

Týmto ako dotknutá osoba udeľujem prevádzkovateľovi Mestská časť Bratislava-Nové Mesto, so sídlom Junácka 1, 832 91 Bratislava, IČO: 00603317, súhlas so spracúvaním svojich osobných údajov v rozsahu: meno a priezvisko, adresa, trvalého bydliska, telefónne číslo a emailová adresa, na účel vyhodnotenia hlasovania o návrhoch na realizáciu projektov, a to na dobu, ktorá je nevyhnutná na naplnenie účelu spracúvania, najviac však na dobu 1 mesiaca odo dňa vyhodnotenia hlasovania o návrhoch na realizáciu projektov.

Potvrdzujem, že som ako dotknutá osoba bola informovaná prevádzkovateľom o mojom práve tento súhlas kedykoľvek odvolať, a to zaslaním žiadosti podpísanej zaručeným elektronickým podpisom na e-mailovú adresu prevádzkovateľa: podatelna@banm.sk alebo participacia@banm.sk alebo písomnej žiadosti na adresu sídla prevádzkovateľa: Mestská časť Bratislava-Nové Mesto, Junácka 1, 832 91 Bratislava, resp. jej podaním priamo na podateľni Miestneho úradu mestskej časti Bratislava-Nové Mesto v sídle prevádzkovateľa.

Podmienky prevádzkovateľa týkajúce sa spracúvania osobných údajov sú sprístupnené dotknutým osobám na webovom sídle prevádzkovateľa: bit.ly/2IrplyO

V Bratislave, dňa

Podpis vyjadrujúci súhlas so
spracovaním osobných údajov:

***zoznam projektov na druhej strane

Označte maximálne osem (8), minimálne tri (3) projekty, ktoré považujete za dôležité a chcete, aby boli podporené z Participatívneho rozpočtu.

- 1. BRÁNA DO KARPATSKÝCH VINÍC**, Zuzana Kačírová, 4570 EUR
- 2. HRAVÉ IHRISKO**, Mária Dolnáková, 5000 EUR
- 3. CHRÁŇME JEDLÉ GAŠTANY V GAŠTANICI**, Jana Slezáková, 1000 EUR
- 4. KLUB ANGLICKÝCH RIEKANIEK V KNIŽNICI NA PIONIERSKEJ – NURSERY RHYMES CLUB**, Bohuslava Markušová, 2700 EUR
- 5. KOMUNITNÝ PARK PRE PSOV NA KRAMÁROCH**, Zuzana Beller, Alena Stoláriková, 3000 EUR
- 6. LEGIONÁRSKE MEDZI-DVORKY**, Ľubica Sobihardová, 1205 EUR
- 7. LEPŠIA CYKLODOPRAVA PRE NOVÉ MESTO**, Simona Jurenková, 4900 EUR
- 8. REVITALIZÁCIA POVRCHU IHRISKA V MŠ CÁDROVA**, Lucia Žalondeková, 5000 EUR
- 9. STROMORADIE NA RAČIANSKEJ ULICI**, Ľubica Križanová, 5000 EUR
- 10. T3 – KULTÚRNY PROSTRIEDOK: SKULTÚRNIENIE OKOLIA A TECHNICKÁ VYBAVENOSŤ**, Samuel Veis, Alžbeta Masnicová, 5000 EUR
- 11. VINOHRADY A MOBILNÁ ZÁHRADA PRE VŠETKÝCH**, Ján Pallo, 5000 EUR
- 12. VONKAJŠIE UČEBNE TELESNEJ VÝCHOVY A PESTOVATEĽSKÝCH PRÁC MŠ NA REVÍNE**, Silvia Al Zafari, 5000 EUR
- 13. WORKOUTOVÉ IHRISKO – PARK NA RAČIANSKOM MÝTE**, Peter Andrisik, 5000 EUR
- 14. ZÁHRADNÝ DVOR**, Veronika Gežík, 5000 EUR

dvoma hodinami takmer vôbec nepoznali, spolu živo komunikujú ako priatelia. Žiadne vadenice, nič. Ešte sme tam nejakú dobu takto stáli a ja pevne verím, že to nebol koniec, ale začiatok. Začiatok niečoho, čo sa dá. Vzájomnej podpornej komunikácie naprieč názorovými spektrami. Lebo toto je sen, ktorí snívame asi všetci. Spojiť sa, nie deliť. Robiť zmysluplné veci, nie pásovú spotrebu.

Dalo by sa napísať mnohé ešte, pretože po príchode domov som bol ešte myslou dlho TAM a docíťoval som zažité...

Na koniec dlhého textu VEĽKÉ DIKY všetkým za to, čo do toho dali a tým, ktorí túto haluz do Trnavy priniesli a presadili ju a takto parádne dotiahli.

Ak ste náhodou hlasovací lístok nehodili do odpadkového koša medzi ostatné letáky a papiere a bude sa vám chcieť, podporte našu snahu vo Verejnom hlasovaní, ktoré fíči do konca týždňa.

Náš sen, ako koordinátorov je, že prídete hlasovať osobne a aspoň takto dáte najavo, že naša snaha a energia, ktorú sme do toho dali popri klasických životných procesoch ako sú práca, rodina, škola a všetky tie ostatné nad ktorými sa frfle v šenkoch, že táto snaha bude takto ocenená... ale hlavne, že zistíme, ktorý projekt chcete vy, ľudia z Trnavy.

Pretože my, koordinátori, chceme všetkých 15!

Ak sa vám nedá prísť osobne, kliknite si sem:

<https://utopia.sk/liferay/web/trnava-participacia/domov>

Ved' ak toto čítate, na webe už ste a čas asi máte tiež. Klikajte, vyberajte, hlasujte, podporte...

Ďakujem.

Paľo píše o skúsenosti zo zvažovania, na ktorom sa v rámci trnavského PR zišli ľudia z tzv. tematických participatívnych komunit – pracovných skupín, ktoré boli vymedzené tematicky. Na verejnom deliberatívnom fóre sa tak stretli ľudia, ktorí sa pred začiatkom procesu nepoznali. Stretávali sa však na pracovných stretnutiach pri tvorbe občianskych projektov v prípravnej fáze. Faktor toho, že sa navzájom nepoznali, tak bol ošetrený skúsenosťou z procesu. Pozrime sa teraz bližšie na priebeh verejného zvažovania.

Deliberatívne fórum o občianskych projektoch

Prvým dôležitým krokom je zadefinovanie členstva vo fóre. Vo viacerých samosprávach sme pracovali s modelom, v ktorom sa na verejnom fóre zídu predkladateľky a predkladatelia projektov. Vzhľadom na ich účasť v procese a na pracovných stretnutiach sa z nich stávajú kvalifikovaní posudzovatelia a môžu plniť úlohu delegátov. No nemusí to tak byť nevyhnutne. Účasť na deliberácii by však vždy mala byť podmienená znalosťou projektov a situácie

1. VEREJNÉ
STRETNUTIE

VEREJNÁ
ČASŤ

ODBORNÁ
ČASŤ

PRÍPRAVNÁ
FÁZA

VEREJNÁ
ČASŤ

ODBORNÁ
ČASŤ

VEREJNÁ
PREZENTÁCIA

VEREJNÁ
ČASŤ

ODBORNÁ
ČASŤ

ROZHODOVA-
CIA FÁZA

VEREJNÁ
ČASŤ

ODBORNÁ
ČASŤ

EVALUAČNÁ
FÁZA

VEREJNÁ
ČASŤ

ODBORNÁ
ČASŤ

v konkrétnej samospráve. V rámci PR v Trnavskom samosprávnom kraji sme realizovali deliberáciu, na ktorej sa zúčastnili:

- zástupcovia občianskej spoločnosti;
- riaditelia jednotlivých kompetentných odborov úradu;
- členovia zastupiteľstva.

Možnosť ako nominovať ľudí do deliberatívneho fóra je teda viacero.

Priebeh zvažovania možno rozdeliť do nasledujúcich častí:

- 1) úvodná prezentácia, na ktorej sa dozvieme, ako prebiehal aktuálny ročník PR a aký je program deliberatívneho fóra;
- 2) spoločné stanovovanie kritérií pre posudzovanie kvality predložených návrhov, ktoré pozostáva z (1) práce v menších skupinách, (2) predstavenia výsledkov práce v skupinách pred celým plénom, (3) práca všetkých zúčastnených na zostavení spoločných kritérií. Výsledkom je zoznam štyroch až šiestich kritérií kvality, podľa ktorých sa bude v ďalšej časti hodnotiť;
- 3) hodnotenie, počas ktorého sa rozhoduje o poradí jednotlivých projektov. Tie, ktoré skončia nad čiarou, sa budú v nasledujúcom roku realizovať. Všetko závisí od množstva peňazí vyčlenených na PR a výšky podpory, ktorú požadujú jednotliví predkladatelia. Samotné hodnotenie môže prebiehať rozličnými spôsobmi. Cieľom by vždy malo byť, aby boli projekty zhodnotené podľa stanovených kritérií transparentne a v súlade s verejným záujmom. Jednou z možností je, že účastníčky dostanú formulár, v ktorom môžu každému projektu pri každom kritériu udeliť od 1 do 5 bodov;
- 4) záver.

Deliberatívne fórum o zadaniach pre samosprávu

Fórum môže mať obdobný priebeh ako deliberácia o občianskych projektoch. Rozdielny je postup pri nominácii delegátov a delegátok. Je dôležité, aby v ňom mali zastúpenie kompetentné oddelenia úradu a zástupcovia odbornej verejnosti. Keďže v tomto prípade ide o veľmi silný zásah do rozhodovacích právomocí zastupiteľstva, je len dobré, ak sú súčasťou fóra aj poslanci. Na fóre by vždy mali mať zastúpenie obyvatelia, ktorých sa zadania bezprostredne dotýkajú. Časť zástupcov z radov verejnosti môže nominovať aj KOOR.

Váhovanie

Výstupom z deliberatívnych fór je zoznam projektov a zadaní zoradených podľa kvality. Celkový výsledok rozhodovacej časti procesu kombinuje výsledky všetkých foriem rozhodovania. Pre jeho výpočet je nutné pred

spustením procesu stanoviť pomery váh jednotlivých foriem rozhodovania. V niektorých samosprávach sa rozhoduje výhradne na verejných fórach, v iných len hlasovaním. Opakovane sme sa snažili ukázať, že ak sa pokúšame naozaj dosiahnuť ciele, ktoré sú hlavným dôvodom zavádzania procesov PR do rozhodovania verejných inštitúcií, je veľmi dôležité, aby malo kvalitatívne rozhodovanie signifikantnú váhu. Ak využijete viacero foriem rozhodovania, deliberácia by mala mať najväčšiu váhu. Váhy využitých foriem rozhodovania môžu byť stanovené nasledovne:

40% deliberácia, 30% fyzické hlasovanie, 30% elektronické hlasovanie.

V prípade, že sa využíva len jeden typ hlasovania, nemala by byť váha deliberácie nižšia ako 50%. Výsledky jednotlivých typov rozhodovania sa tak nakoniec štatisticky vyhodnotia podľa pridelených váh a môže sa začať fáza realizácie.

5.3 REALIZÁCIA

Pri realizácii výstupov PR sa v rámci úradných procesov niektoré postupy nijak nemenia. PR je súčasťou rozpočtu samosprávy a je schvaľovaný zastupiteľstvom. Ako sme už uviedli, má vlastnú autonómiu, takže zastupiteľstvo rozhodnutie občanov. Prostriedky na realizáciu výstupov PR sú zaradené do príslušných kapitol rozpočtu vo výške, ktorá bola schválená pred začatím procesu. Zastupiteľstvo sa však môže rozhodnúť, že sumu navýši, aby bolo možné realizovať aj intervencie pod čiarou alebo podporí vybrané intervencie pod čiarou. Pri samotných realizáciách však už dochádza k zmenám, pri ktorých sa bežné úradné postupy otvárajú verejnosti. Najmä pri realizácii občianskych projektov dochádza k omnoho intenzívnejšej spolupráci medzi úradom a obyvateľstvom. Zmeny sa však týkajú aj realizácie zadaní. Občania a občianky sa v rozličnej miere stávajú súčasťou úradu. Buď na úradné procesy dohliadajú alebo priamo spolupracujú pri ich vykonávaní. Počas realizácie preto prebiehajú konzultácie medzi občanmi, organizátormi PR a úradom. Pravidelne sa stretávajú predkladateľky a predkladatelia občianskych projektov a navzájom sa informujú o postupe prác, či priebehu projektových aktivít. Všetky zúčastnené strany sa snažia priebežne riešiť problémy, ktoré a pri realizácii môžu objaviť.

Pri realizáciách občianskych projektov sa stretávame s troma rôznymi scenármi:

- projekt predkladá a realizuje občianske združenie samostatne. Nie je potrebná intenzívna súčinnosť s úradom;
- projekt predkladá občianske združenie a realizácia sa odohráva v užšej spolupráci s úradom;
- projekt predkladá fyzická osoba. Keďže samospráva nemôže prideliť financie fyzickej osobe, spolupráca medzi predkladateľom a úradom je veľmi intenzívna.

Zostavenie a koordinovanie pracovného tímu vyplýva z týchto troch scenárov, čo sa pokúsime demonštrovať na nasledujúcich príkladoch.

Projekt podaný fyzickou osobou

Príklad pochádza z mestskej časti Bratislava Nové Mesto a nesie názov *Kvety zblížu susedov*. Cieľom projektu bola revitalizácia zelene v okolí bytového domu. Majiteľom pozemku, na ktorom bol projekt realizovaný, je Hlavné mesto Bratislava. Predkladateľka projektu si uvedomovala, že zanedbaný a anonymný verejný priestor má priamy vplyv na vzťah obyvateľov k miestu, na ktorom žijú a zároveň chcela vytvoriť prostredie pre znovuoživenie komunity a susedských vzťahov. Aktivity projektu – výsadba kvetov a úprava tohto priestranstva – majú viesť k riešeniu oboch týchto problémov.

Pri realizácii projektu plní samospráva nasledujúce úlohy:

Kancelária pre participáciu vedie proces participatívneho plánovania s obyvateľmi bytového domu. Cieľom je dosiahnuť konsenzus o budúcej podobe priestoru a postupnosti prác. Zabezpečuje aj povolenia na realizáciu projektu od majiteľa pozemku, teda od Magistrátu hlavného mesta a financovanie projektu v súčinnosti s ekonomickým oddelením úradu. Koordinuje zapojenie Ekopodniku VPS, miestneho verejného podniku, do prác na úprave terénu a zástupcov z Oddelenia životného prostredia, ktoré má starostlivosť o zeleň a jej úpravy v kompetencii.

Predkladateľka projektu sa musí vysporiadať s nasledovnými úlohami: Kontaktuje a aktivizuje susedov, pozýva na verejné stretnutia, organizuje brigády a podieľa sa na aktivitách Kancelárie pre participáciu pri realizácii projektu. Tento občiansky projekt je názorne ukazuje, ako PR prekračuje a transformuje zaužívané hranice (1) medzi úradom a verejnosťou (2) a na samotnom úrade, kde je potrebné sformovať projektový tím zahŕňajúci niekoľko oddelení a koordinovať jeho činnosť s verejným podnikom. Takéto projektové tímy dnes ešte žiaľ na úradoch nie sú samozrejmosťou a PR tak posúva dopredu aj samotný úrad.

Projekt podaný občianskym združením

Aj tento príklad je z mestskej časti Bratislava Nové Mesto a nesie názov *Výsadba stromoradia na Račianskej ulici*. V tomto prípade bola potrebná užšia spolupráca medzi združením a úradom. Výstavba „betónových džunglí“ so sebou prináša narastajúce teploty a čoraz viac obyvateľov miest si uvedomuje, akú dôležitú funkciu plní mestská zeleň. Stromoradia pri rušných cestách môžu znížiť dopady klimatickej zmeny na kvalitu života. Znižujú teplotu na uliciach, zachytávajú prach a skvalitňujú ovzdušie.

Projekt výsadby stromoradia na Račianskej ulici v Bratislave sa začal ešte v roku 2013 a stojí za ním neúnavná aktivistka za zelenšie mesto pani Ľubica Križanová, ktorej sa do roku 2018 podarilo spoločne s lokálnym občianskym

združením, dobrovoľníkmi a miestnym verejným podnikom postupne do stromoradia doplniť 66 stromov.

Samospráva v tomto prípade zabezpečuje všetky potrebné povolenia na výsadbu prícestnej zelene, aby projekt prebehol v súlade so zabeňanými úradnými postupmi a po dokončení výsadby mohla prevziať stromy do svojej starostlivosti.

Úlohou predkladateľky bola koordinácia projektu. V tomto prípade to pre ňu znamenalo vytipovanie miest na výsadbu, zabezpečenie dodávateľa, aktívnu záciu dobrovoľníkov pomáhajúcich pri výsadbe, organizáciu brigády a súčinnosť so samosprávou pri príprave realizácie.

Tento občiansky projekt nám ukazuje, ako môže byť samospráva nápomocná pri realizácii projektu. Prevzala všetku zodpovednosť za byrokratické postupy, pri ktorých by sa stratil nejjeden ostrieľaný úradník.

5.3.1 Zmluvné dokumenty

Jednou z najjednoduchších foriem realizácie projektu je poskytnutie finančných prostriedkov právnickej osobe, napr. občianskemu združeniu, s ktorým môže samospráva uzatvoriť právny vzťah na základe predloženej žiadosti. Spôsob a proces vytvorenia zmluvného vzťahu je dôležité upresniť už pri schvaľovaní pravidiel PR, tak aby zodpovedali lokálnym potrebám a podmienkam. Je možné použiť, prípadne upraviť žiadosti a zmluvy, ktoré sa používajú v niektorom z dotačných mechanizmov. Druhá možnosť je vytvoriť nové dokumenty priamo pre potreby PR.

Žiadosť o poskytnutie finančných prostriedkov by mala obsahovať najmä:

- identifikačné údaje žiadateľa;
- bankové spojenie;
- kontaktnú osobu (štatutár OZ, zodpovednú osobu za realizáciu projektu) ;
- údaje o projekte ako: názov projektu, anotáciu projektu približný termín realizácie, požadovaná výška finančného príspevku;
- rozpočet projektu – predpokladané náklady projektu a podrobný rozpis nákladov;
- cieľ projektu;
- cieľovú skupinu;
- harmonogram projektu;
- podpis štatutárneho zástupcu.

K žiadosti je z dôvodu kontroly uvedených informácií potrebné doložiť nasledujúce doklady:

- kópiu dokladu o registrácii organizácie žiadateľa (stanovy), alebo iného dokladu osvedčujúceho právnu subjektivitu žiadateľa;
- kópiu potvrdenia o pridelení daňového identifikačného čísla organizácie (IČO a DIČ);
- kópiu dokladu o založení účtu žiadateľa.

Čestné vyhlásenie žiadateľa, že žiadateľ:

- nie je dlžníkom (dlžníčkou) mestu, mestskej časti, ani štátu;
- nemá evidované nedoplatky poisťného na zdravotné poistenie, sociálne poistenie, príspevkov na starobné dôchodkové sporenie a voči Daňovému úradu;
- nie je (organizácia) v konkurze ani nebolo začaté konkurzné ani vyrovnávacie konanie, nebol voči nemu podaný návrh na vyhlásenie konkurzu, ani nebol zamietnutý návrh pre nedostatok majetku a nie je v likvidácii;
- neporušil zákaz nelegálnej práce a nelegálneho zamestnávania;
- pravdivo uviedol všetky údaje v žiadosti i v prílohách vrátane jednotlivých položiek v rozpočte.

Vzor žiadosti (vid' príloha č. 5)

Ak sa pre potreby PR rozhodnete vytvoriť nové žiadosti a zmluvy, odporúčame vytvárať a konzultovať jej znenie s právnym oddelením inštitúcie, v ktorej je PR zavádzaný.

5.3.2 Vyúčtovanie projektu

Keďže PR vytvára priestor na zapájanie sa nielen pre „ostrieľané“ občianske združenia, ale aj pre neorganizovanú širokú verejnosť, stáva sa že do procesu vstupujú ľudia, ktorí majú minimálne alebo žiadne skúsenosti s vyúčtovaním získaných finančných prostriedkov. Úlohou organizátorov procesu je preto zvolanie ďalšieho pracovného stretnutia všetkých koordinátorov projektov. Môže sa odohrať na začiatku alebo na konci realizačného obdobia. Spoločne s finančným oddelením organizátor pripraví školenie o tom, ako využívať finančné prostriedky a ako projekt vyúčtovať. Opätovne môžeme vidieť, ako PR prekračuje zaužívané hranice medzi úradom a verejnosťou. Anonymita zmluvného vzťahu sa rozpúšťa, keď sú pri realizácii projektu neustále viditeľní aktívni občania.

Vzor vyúčtovania z MČ Bratislava Nové mesto (vid' príloha č. 6)

Zadania pre samosprávu

Participácia ľudí, ktorí navrhovali veľké investičné zadania, nekončí pri rozhodovaní. Počas prípravy realizácie, pri verejnom obstarávaní, či realizácii samotnej je potrebné informovať a zapájať dotknutú verejnosť a navrhovateľov zadaní.

5.4 EVALUÁCIA

Poslednou fázou procesu PR je vyhodnotenie. Cieľom evaluácie je získať spätnú väzbu k priebehu samotného procesu PR a realizovaným zásahom od všetkých zainteresovaných skupín a širokej verejnosti. Mala by odhaliť nedostatky v samotnom procese PR a pri realizácii jednotlivých projektov, či zadaní. Jej výsledkom môžu byť návrhy na úpravu pravidiel PR. V tejto fáze ide svojím spôsobom o najhlbší demokratický proces, keďže sa predmetom diskusie stávajú aj pravidlá občianskej participácie. Reflexia procesu by mala obsahovať nasledujúce kroky:

- 1) verejné stretnutie organizátorov, na ktorom proces hodnotia organizátori, teda v ideálnom prípade Kancelária pre participáciu zastupujúca úrad a Koordinačná rada zastupujúca verejnosť;
- 2) vytvorenie, distribúcia a spracovanie výsledkov z dotazníkov, ktoré poskytnú vstupné údaje pre spoločnú diskusiu nedostatkov procesu a potrebných zmenách;
- 3) deliberatívne fóra, na ktorých sa diskutuje o problémoch procesu a hľadajú sa riešenia. Odsúhlasené zmeny sa následne ukotvia v Pravidlách PR.

Dotazník by mal mať niekoľko verzií. Všetky môžu mať spoločné otázky, ale rozličné verzie budú zahŕňať aj otázky špecifické pre tú ktorú skupinu respondentov. Medzi oslovenými by nemali chýbať: (1) úrad, (2) zapojená verejnosť, ktorú môžeme ďalej rozčleniť na aktívne zapojenú časť, ako sú napr. predkladatelia občianskych projektov a časť, ktorá sa zapojila len v rozhodovacej fáze, a (3) zastupiteľstvo.

Dotazník by mal obsahovať uzatvorené ale aj otvorené otázky, v ktorých sa organizátori pýtajú na nasledovné témy:

- samotný proces PR ako celok, teda či ľudia mali dostatok informácií o jednotlivých krokoch, ako hodnotia efektivitu a zmysel jednotlivých krokov, jeho riadenie a transparentnosť atď.;
- realizácie, teda ako sú ľudia spokojní s realizáciami návrhov, s akými problémami sa pri realizácii stretli, čo sa podarilo a čo nepodarilo podľa ich predstáv;
- vzťahy medzi jednotlivými skupinami respondentov a v ich vnútri.

Prílohy k zúčtovaniu projektu (prípadajú sa v kópiách, musia byť čitateľné):

1. účtovné doklady:

- a) faktúry – k nim výpisy z účtu organizácie (príjemcu dotácie) vystavené bankovou inštitúciou
  - b) výdavkové a príjmové pokladničné doklady opatrené povinnými náležitosťami v zmysle tlačiva
  - c) bločky od nákupov pri platbách v hotovosti
  - d) objednávky
  - e) dodacie listy
  - f) zmluvy, dohody (napr. prenájmy, o vykonaní činnosti ...)
  - g) v prípade poštovného či platby dobierky potvrdenie pošty o vykonanej platbe resp. úhrade dobierky a pod.
  - h) iné ...
2. pri zúčtovaní pohonných hmôt - cestovné príkazy s výpočtom spotreby paliva, doklady o nákupe pohonných hmôt, technický preukaz motorového vozidla použitého pre účely v zmysle žiadosti o grant s vyznačením spotreby, atď....
  3. pri platbách v zmysle uzavretých zmlúv alebo dohôd (napr. nájomné zmluvy) – zmluvy, dohody a pod.
  4. pri vyplácaní finančných odmien – dohody, doklady o číslach účtov príjemcov odmien pri zasielaní odmien na účet, pri preberaní hotovostných odmien príjmové a výdavkové pokladničné doklady, resp. iná forma dokladovania prevzatia finančnej odmeny
  5. pri nákupe tovaru v hotovosti – bločky od nákupov
  6. iné doklady preukazujúce využitie dotácie v zmysle zmluvy
  7. **dokumentáciu o prezentácii** MČ Bratislava – Bratislava – Nové Mesto ako prispievateľa dotácie na realizáciu projektu (použitie loga MČ Bratislava – Bratislava – Nové Mesto na pozvánkach, plagátoch, vstupenkách, billboardoch, [www.stránkach](#), v bulletinoch, príspevkoch v časopisoch a pod.)

Dokladujú sa tie položky projektu, na ktoré žiadateľ prijal finančný príspevok od MČ Bratislava – Nové Mesto

Príklad z procesu pilotného ročníka v Prievidzi, kde Utopia plnila funkciu garanta a spolukoordinátora. Vytvorili a distribuovali sme dva dotazníky: pre úrad a predkladateľov občianskych projektov.

Dotazník pre predkladateľov projektov

Výsledky dotazníka a ich vyhodnotenie budú anonymné, preto pri jeho vyplňaní nemusíte uvádzať vaše meno.

Vek: Pohlavie: Meno:

Dotazník má priniesť informácie o tom, ako hodnotíte spoluprácu s Utopiou, s mestským úradom, s verejnosťou a navzájom. Zámerom je skvalitniť procesy participácie a realizácie projektov v budúcnosti.

Dotazník pozostáva zo štrnástich dvojíc otázok, pričom jedna má vždy uzavretý charakter, kde máte možnosť vybrať si na stupnici od 1 do 5, pričom 5 znamená – výborne, 4 – veľmi dobre, 3 – dobre, 2 – horšie, 1 – nedostačujúce. Druhá otázka má otvorený charakter a poskytuje priestor pre vyjadrenie vášho vlastného názoru..

Spolupráca s Utópiou:

1. Mali ste dostatočné informácie o procese participácie?

V prípade nedostatku uveďte prosím detailnejšie:

2. Bol počet a formát stretnutí participatívnych komunit dostatočujúci?

Čo by ste zmenili:

3. Vyhovovala Vám projektová dokumentácia?

Čo by ste zmenili:

4. Ako by ste ohodnotili celkovú spoluprácu?

Čo by ste privítali v budúcnosti:

5. Boli ste spokojní s procesom rozhodovania?

Doplňili, resp. zmenili by ste v nich niečo:

Spolupráca s mestským úradom:

6. Ako hodnotíte kooperáciu s úradom počas realizácie projektov?

Vyzdvihli by ste niečo, alebo naopak niečo Vám chýbalo:

7. Ako ste vnímali proces podpisovania zmlúv a vyúčtovania?

Navrhli by ste iné postupy:

8. Aká bola mediálna podpora zo strany mesta?

Vyzdvihli by ste niečo, alebo naopak niečo Vám chýbalo:

9. Ako hodnotíte fungovanie samosprávy na základe vašej skúsenosti s PR?

Zmenil sa váš pohľad na samosprávu? Ak áno, uveďte v čom:

Spolupráca v tíme a s verejnosťou

10. Ste spokojní s realizáciou vášho projektu?

Čo sa podarilo viac a čo menej:

11. Pomohla vášmu tímu (organizácii, združeniu, skupine) a Vám osobne účasť v PR?

Ak áno, uveďte, ako:

12. Ako hodnotíte spoluprácu a spätnú väzbu cieľovej skupiny a verejnosti?

Čo sa podarilo viac a čo menej:

13. Páčili sa Vám ostatné projekty?

Najviac a najmenej:

14. Podarilo sa Vám nadviazať spoluprácu s účastníkmi PR mimo váš projekt? Uveďte bližšie:

Ak ešte máte potrebu niečo poznamenať, nech sa páči:

Po spracovaní dotazníkov a ostatných vstupov k procesu PR organizátor pripraví deliberatívne fóra.

Prvé deliberatívne fórum

Primárne by malo byť určené pre ľudí z radov širokej verejnosti a úradu, ktoré boli najintenzívnejšie zapojení do procesu. Jeho výsledkom sú spoločné návrhy, ako upraviť a skvalitniť proces PR. Môžeme ho rozdeliť na nasledujúce časti:

- 1) v úvode organizátori pripomenú priebeh končiaceho ročníka PR a predstavia výstupy z dotazníkov. Pri prezentácii spomenú tematické oblasti alebo prvky procesu, ktoré sú predmetom najintenzívnejšej nespokojnosti a kritiky;
- 2) po prezentácii prebehne v pláne diskusia o najdôležitejších témach a následne sa podľa nej ľudia rozdelia do pracovných skupín k jednotlivým bodom. Skupiny by mali byť čo najmenšie, v ideálnom prípade by v nich nemalo byť viac ako 15 ľudí;
- 3) následne prebehne prezentácia výstupov jednotlivých skupín a účastnícky a účastníci sa v diskusii na pléne snažia dosiahnuť konsenzus o návrhoch na riešenie problémov;
- 4) záverečné zhrnutie návrhov.

Druhé deliberatívne fórum

Je určené pre zástupcov verejnosti, úradu a členov zastupiteľstva. Na úvod organizátori prezentujú návrhy z prvého fóra. Nasleduje diskusia o konkrétnych zmenách v pravidlách PR. Po úspešnej deliberácii bude výsledkom

stretnutia konkrétny návrh úprav, ktorý organizátori predložia na schválenie mestskému zastupiteľstvu. Treba mať vždy na pamäti, že pravidlá nie je možné meniť počas prebiehajúceho procesu. Diskusia so zastúpením všetkých zainteresovaných strán, verejnosti, úradu a zastupiteľstva, zabezpečí, že Pravidlá PR sa stanú živým dokumentom, ktorý budú všetci akceptovať.

Na druhom fóre sa obvykle diskutuje aj diskusia o navýšení zdrojov na realizáciu výstupov v PR. Obe fóra je možné spojiť, no v tomto prípade je potrebné rátať s väčšou časovou dotáciou. Takéto obsahovo náročné fórum nie je možné zorganizovať vo večerných hodinách a zabezpečiť účasť na víkendové stretnutie je obvykle takmer nemožné. Aj preto odporúčame rozčlenenie diskusie na dve fóra.

6. PARTICIPÁCIA, JEJ FORMY A PARTICIPATÍVNE PLÁNOVANIE VEREJNÝCH PRIESTOROV

Polo: peklo živých nie je dačo, čo bude. Ak nejaké peklo existuje, potom je už tu ako peklo nášho všedného dňa, ktoré utvárame keď sme pospolu. Dvojako sa možno vyhnúť pekelnému trápeniu. Prvá cesta je schodná pre mnohých. Spočíva v tom, že človek prijme peklo a stane sa jeho súčasťou až do tej miery, že ho viac nevidí. Druhá cesta je riskantná, vyžaduje si stálu obozretnosť a učenie: treba hľadať, čo uprostred pekla nie je peklom, treba to dokázať identifikovať, postarať sa, aby to trvalo a vytvoriť tomu priestor.

Italo Calvino, Neviditeľné mestá

V úvode tejto kapitoly sa pokúsime stručne priblížiť teoretickú rovinu, z ktorej vychádza idea participatívneho plánovania verejných priestorov. V ďalších častiach textu sa budeme venovať sumarizovaniu rolí a kompetencií jednotlivých aktérov, situácií v ktorých je vhodné participatívne procesy realizovať a nakoniec sa pokúsime načrtnúť spôsob, akým by mohla diskusia o meste na rôznych úrovniach prebiehať.

Východiskovým predpokladom participatívneho plánovania je názor, že dobre informovaní občania môžu v participatívnych procesoch (spolu)rozhodovať zodpovedne aj v „expertných“ otázkach a vo vhodných podmienkach sú schopní a ochotní dosahovať konsenzus za účelom verejného blaha. Podmienkou je dôveryhodný, komplexný a spravodlivý proces, ktorý nie je len formálnou iniciatívou na potvrdenie zámerov samosprávy alebo súkromného investora, ale reálnym budovaním (odborných) kapacít verejnosti a delegovaním rozhodovacej moci do rúk občanov.

Úspešné participatívne procesy napomáhajú formovaniu občianskej spoločnosti a prehlbovaniu jej účasti na správe vecí verejných, neúspešné naopak prehlbujú nedôveru vo verejné inštitúcie a frustráciu obyvateľstva.

Zásadným parametrom participatívnych procesov je miera účasti občanov a občanov na rozhodovaní, ktorú môžeme chápať aj ako „hĺbku“ participácie. Americká plánovačka Sherry Arnsteinová popísala v práci *Ladder of citizen participation* (Stupne občianskej participácie) nasledujúce „stupne“ participácie:

(A) ne-participácia	1) manipulácia	2) terapia		
(B) tokenizmus	3) informovanie	4) konzultácie	5) vyjednávanie	
(C) participácia	6) partnerstvo	7) delegovaná moc	8) občianska kontrola	

Arnsteinová kladie dôraz na skutočnosť, že participácia je príliš často „vyprázdneným rituálom“. S odstupom päťdesiatich rokov, v dobe marketingových kampaní používaných na získanie politických mandátov (moci), alebo ovplyvňovanie verejnej mienky silnými podnikateľskými subjektmi, je nevyhnutnosť obraňovať participáciu pred kastráciou stále aktuálnou úlohou.

Príklad 01 – Obnažené mestá

Kaštieľ sv. Žofie z rokov 1397-99 bol najvýznamnejšou a najstaršou stavebnou pamiatkou mesta. Po odchode sovietskych vojsk získala začiatkom deväťdesiatych rokov samospráva stavbu do svojho vlastníctva. V tom čase už bola táto kultúrna pamiatka výrazne poškodená. V roku 2000 mesto odpredalo zdevastovaný objekt súkromnému investorovi a v roku 2001 už píše primátor mesta v špeciálnom vydaní obecných novín občanom o schválenom územnom rozhodnutí, ktoré má smerovať k dvom cieľom – záchrane kaštieľa v primeranej miere a vybudovaniu obchodného centra. Výsledok po takmer dvadsiatich rokoch? Polovica kaštieľa v takmer pôvodnom stave a prázdna hala bývalého supermarketu v súkromnom vlastníctve. Aby toho nebolo málo, prilahlú plochu mestskej zelene na sútoku dvoch riek prenajal nasledujúci primátor súkromnej firme. Táto vybudovala napriek intenzívnemu odporu občanov mesta vedľa supermarketu benzínové čerpadlo. Popri argumentácii, že po vypršaní nájomnej zmluvy bude priestor uvedený do pôvodného stavu, požiadala firma o odpredaj pozemku. Úspešne.

Škody na verejnom majetku a traumy v pamäti mesta sa budú liečiť dlhé roky. Exprimátor, ktorý stál pri odpredaji kaštieľa bol neskôr poslancom mestského zastupiteľstva. Dnes je predsedom Zboru poradcov primátora mesta a členom Komisie pre územné plánovanie, výstavbu, dopravu a životné prostredie. Exprimátor, ktorý umožnil výstavbu benzínového čerpadla je dnes riaditeľom mestského kultúrneho domu. Občania mesta boli svojimi volenými zástupcami dokázateľne opakovane manipulovaní. Mnohí sa dodnes snažia o odkúpenie objektu späť do vlastníctva mesta a následnú obnovu do pôvodného stavu.

Štandardne citovaný dokument Medzinárodnej asociácie pre participáciu verejnosti IAP2 vychádza z práce Sherry Arnstein. Nezahŕňa úrovne ne-participácie a k jednotlivým úrovniam pripája krátke komentáre rámčujúce vzťah samospráva – občan:

- 1) **informovanie** – samospráva informuje obyvateľov o plánoch a rozhodnutiach zrozumiteľnou formou.
Forma: oznam, noviny, webstránka, infostánok, letáky;

- 2) **pripomienkovanie** – samospráva predkladá informovaným obyvateľom analýzy a návrhy za účelom pripomienkovania a zapracováva ich spätnú väzbu.

Forma: verejné prerokovanie, dotazníkový prieskum, rozhovory s vybranými aktérmi;

- 3) **zapojenie** – samospráva pripravuje analýzy a konzultuje zámery spolu s informovanými obyvateľmi, ktorých oboznámi so spôsobmi zapracovania ich podnetov

Forma: workshop, pracovná skupina;

- 4) **spolupráca** – samospráva pripravuje analýzy a konzultuje zámery v partnerstve s informovanými obyvateľmi, ktorí sa následne podieľajú aj na rozhodovacom procese.

Forma: deliberatívne fórum;

- 5) **zmocnenie** – rozhodovacie procesy sú plne v rukách občanov, samospráva sa môže podieľať na vykonávaní ich rozhodnutí.

Forma: dužstvá, komunitné a autonómne projekty.

Takýto model však vnáša do vzťahu občan-samospráva nerovnováhu, pretože vytvára dojem, že miesto emancipačného procesu ide formalizovaný postup samosprávy, ktorá disponuje mocou a podľa vlastného uváženia ju môže distribuovať medzi občianky a občanov.

Kritickou alternatívou je podľa konzultantky Becky Hirst obrat, v ktorom sa participatívny proces vníma z pohľadu komunity (cit.):

- 1) **zmocnenie** – komunita identifikuje svoje potreby a realizuje aktivity vedúce k ich naplneniu;
- 2) **spolupráca** – komunita v prípade potreby nadviaže spoluprácu so samosprávou, ktorá jej poskytuje podporu, poradenstvo a zdroje;
- 3) **zapojenie** – komunita zapája samosprávu tak, aby jej garantovala plnenie jej požiadaviek;
- 4) **pripomienkovanie** – komunita konzultuje svoje zámery so samosprávou a informuje ju o tom ako zapracovala jej požiadavky;
- 5) **informovanie** – komunita informuje samosprávu o svojich aktivitách.

Participatívny proces je spravidla súborom formálnych techník a neformálnej medziľudskej interakcie. Súhlasíme s názorom, že o participácii môžeme hovoriť až od momentu, kedy je vzťah samosprávy a občana vzťahom rovnocenných partnerov. Základnými parametrami tohto vzťahu by mohli byť: (1) rovnosť (2) podpora diverzity, (3) tolerancia, (4) dôvera, (5) zdieľanie informácií, (6) obojsmerná komunikácia a (7) vôľa dosahovať konsenzus.

„KTO?“

V tejto kapitole budeme o participatívnom plánovaní uvažovať ako o procese, v ktorom sa občan obce zúčastňuje rozhodovania orgánov samosprávy o dôležitých otázkach verejného života vo vzťahu k verejnemu priestoru a majetku obce.

Východiskovým rámcom pre identifikovanie rolí a kompetencií účastníkov a účastníčok participatívnych procesov pri plánovaní rozvoja obcí môže byť zákon o obecnom zriadení č. 369/1990 Zb., ktorý ich definuje okrem iného takto:

Obec

- samostatný územný samosprávny a správny celok, ktorý združuje jej obyvateľov;
- samostatne rozhoduje a uskutočňuje úkony súvisiace so správou obce a jej majetku;
- základnou úlohou obce pri výkone samosprávy je starostlivosť o všestranný rozvoj jej územia a o potreby jej obyvateľov.

Obec pri výkone samosprávy zabezpečuje najmä:

- výstavbu a údržbu a správu miestnych komunikácií, verejných priestranstiev, kultúrnych, športových a ďalších obecných zariadení;
- verejnoprospešné služby, najmä nakladanie s komunálnym odpadom, udržiavanie čistoty v obci, správu a údržbu verejnej zelene a osvetlenia, zásobovanie vodou, odvádzanie odpadových vôd a miestnu verejnú dopravu;
- ochranu životného prostredia, života a práce obyvateľov obce;
- podmienky na zabezpečovanie zdravotnej starostlivosti, vzdelávania, kultúry, osvetovej umeleckej činnosti, telesnej kultúry a športu.

Obyvatel'

- osoba, ktorá má v obci trvalý pobyt;
- má právo voliť a byť volený do obecného zastupiteľstva;
- na samospráve obce sa podieľa a) orgánmi obce b) miestnym referendom c) zhromaždením obyvateľov;
- orgánmi obce sú a) zastupiteľstvo b) primátor/starosta;
- zhromaždenie obyvateľov obce na prerokovanie vecí územnej samosprávy môže zvolať obecné zastupiteľstvo alebo starosta.

Primátor / starosta

- najvyšším výkonným orgánom a predstaviteľom obce/mesta;
- zastupuje obec vo vzťahu k štátnym orgánom, k právnickým a fyzickým osobám;
- rozhoduje vo všetkých veciach správy obce, ktoré nie sú zákonom alebo štatútom obce vyhradené obecnému zastupiteľstvu;
- zvoláva a vedie zasadnutia obecného zastupiteľstva a obecnej rady a podpisuje ich uznesenia.

Mestské/miestne/obecné zastupiteľstvo

- zastupiteľský zbor zložený z poslancov zvolených v priamych voľbách obyvateľmi obce na štyri roky;
- schádza sa najmenej raz za dva mesiace, jeho zasadnutie zvoláva a vedie starosta;
- rozhoduje o základných otázkach rozvoja obce, okrem iného schvaľuje územný plán obce a koncepcie rozvoja jednotlivých oblastí života obce.

Obecný úrad

- je výkonným orgánom zastupiteľstva a starostu;
- zabezpečuje organizačné a administratívne veci zastupiteľstva; starostu a orgánov zriadených obecným zastupiteľstvom;
- zabezpečuje odborné podklady a iné písomnosti na rokovanie obecného zastupiteľstva obecnej rady a komisií;
- vypracúva písomné vyhotovenia rozhodnutí obce;
- vykonáva nariadenia, uznesenia obecného zastupiteľstva a rozhodnutia obce.

Na výkone samosprávy sa podľa zákona môžu podieľať aj osoby, ktoré majú v obci prechodný pobyt, vlastníu nehnuteľnosť a pod. Zákon však nereflektuje práva osôb a skupín, ktoré sa nemôžu k trvalému, či prechodnému pobytu z rôznych dôvodov prihlásiť, no táto skutočnosť by im nemala brániť v účasti na občianskom živote.

Zákon o obecnom zriadení definuje práva a povinnosti občanov a zástupcov, ktorých si zvolili do orgánov samosprávy. Nikde však nehovorí o tom, že by bol občan po zvolení za primátora onipotentný a neomylný, alebo že by mal v pozícii poslanca zastupiteľstva zároveň mandát rozhodovať bez súhlasu ostatných občanov. Ako však ukazuje spoločenská prax, myšlienky osvieten-ského absolutizmu a rôznych foriem elitárstva pretrvávajú v nutkavých pred-stavách mnohých (lepších) ľudí dodnes.

Analýza súčasného stavu a problémov vzťahu samospráva-občan by si vyža-dovala samostatnú kapitolu, preto v rozsahu tejto práce odkážeme na prácu kolektívu autorov *Participatívne plánovanie na úrovni samospráv (2014)*, v ktorej konštatujú nasledujúce problémy:

- občania často sledujú svoje vlastné záujmy a neprejavujú záujem o veci verejné, na správe sa chcú podieľať vtedy, keď by malo byť niečo urobené inak ako je naplánované;
- v exekutive miest stále pretrváva pocit nadradenosti, uplatňovania moci a nie filozofia služby občanovi;
- volení predstavitelia miestnej samosprávy sa často nesprávajú tak, aby hájili záujmy svojich voličov proti exekutive, ale obhajujú skupinové záujmy a spájajú sa s exekutívou proti oprávneným požiadavkám občanov.

Ako vyviaznuť z tejto nelichotivej situácie? Inšpiráciou môže byť text *Indigenous Planning and Tribal Community Development* (Participatívne plánovanie a komunitný rozvoj v spoločenských pôvodného obyvateľstva), v ktorom Theodore Jojola popisuje vývoj emancipačného hnutia domorodého obyvateľ-stva (Severnej Ameriky), v rámci ktorého navrhli aktivisti a plánovači úpravy plánovacích procesov tak, aby rešpektovali a posilňovali ich komunitu, kultúru, a tradíciu.

Hnutie v roku 1995 definovalo päť základných princípov „*Indigenous planning*“, ktoré môžu byť inšpiráciou pre všetkých účastníkov participatív-ných procesov bez ohľadu na to, v akej roli sa procesu zúčastňujú:

- 1) Ľuďom sa lepšie žije v komunite;
- 2) Obyčajní ľudia vedia čo potrebujú;
- 3) Ľudia majú právo určovať svoju vlastnú budúcnosť;
- 4) Pretrvávajúci útlak ničí ľudskú spoločnosť;
- 5) Ľudia (už) sú nádherní.

Príklad 02 – Krehké mestá

Participácia vytvára (bezpečný) priestor pre hlasy, ktoré vo verejnej diskusii inak nepočuť. V spomínanom pilotnom ročníku PR v Hlohovci prišli ľudia s nápadmi, ktoré stoja za zmienku aj v kontexte práva na mesto. Občan upozornil na chýbajúci útulok pre psov a plánoval pri ňom vybudovať aj cvičisko, zástupca únie nevidiacich množstvo neviditeľných prekážok do ktorých pri prechode mestom naráža, občianka navrhla vytvorenie verejnej (montessori) obývačky pre matky s deťmi. Projekt útulku bol zastavený mestským úradom. Zvyšné dva získali v rozhodovacom procese podporu a občania ich v spolupráci s úradom realizovali.

Skúsme si predstaviť spolupracujúce mesto, v ktorom (osvietení) volení zástupcovia trvajú na tom, že účasť občanov na plánovaní mesta je základným predpokladom vytvárania zdravých komunít a miest.

Kto tu teda participuje?

Občania obce

- jednotlivci, neformálne skupiny, spolky, občianske združenia a neziskové organizácie, ktoré sa zaoberajú strategickým plánovaním a rozvojom mesta, vlastnej štvrte, alebo komunity, sú dotknuté investičnou, územnoplánovacou činnosťou obce, alebo navrhovanou verejnou politikou;
- poznajú slabé a silné stránky miesta/mesta, vedia definovať svoje potreby, neželané javy a aktivity v prostredí a navrhovať riešenia;
- v participatívnych procesoch realizujú svoje právo na mesto a môžeme ich považovať za „lokálnych expertov“.

Odborná verejnosť

- spolupracuje so samosprávou a občanmi obce pri vypracovávaní expertných analýz, koncepcií, návrhov a projektových dokumentácií pre investičné zámery, aktivity, alebo územnoplánovacia činnosť obce. Môže sa organizovať vo verejnom záujme, alebo spolupracovať s verejnosťou vo verejných fórach a zhromaždeniach, odborných pracovných skupinách a pod.;
- úlohou expertov v kooperatívnom meste je primárne hájenie verejného záujmu a hľadanie riešení, ktoré smerujú k udržateľnosti a sociálnej spravodlivosti. Okrúhla pečiatka ani roky praxe nezaručujú odborníkovi patent na pravdu a morálnu integritu. Príliš veľa miest sme zničili, príliš veľa verejných majetkov stratili a nenávratne poškodili.

Podnikateľské právnické a fyzické osoby

- realizujú v priestore obce aktivity za účelom zisku;
- svojimi aktivitami vytvárajú paletu funkcií, služieb a pracovných miest, zároveň môžu svojou prevádzkou rôznym spôsobom ovplyvňovať kvalitu života obyvateľov;
- v participatívnych procesoch môžu transparentne prezentovať svoje potreby a zámery, navrhovať riešenia a konzultovať ich s občanmi obce a samosprávou.

Orgány obce

- primátor/starosta: ako najvyšší predstaviteľ obce, zodpovedá za zavedenie participatívnych procesov do výkonu samosprávy, garantuje ich dôveryhodnosť a dohliada na výkon rozhodnutí občanov obecným úradom;
- mestské zastupiteľstvo: schvaľuje verejné politiky, strategické dokumenty, investičné akcie a iné rozhodnutia vychádzajúce z participatívnych procesov. Vzhľadom na ich demokratický charakter sa nepredpokladá možnosť, že by volení zástupcovia samostatne pozmeňovali, alebo rozporovali rozhodnutia občanov a občanok;
- úrad a jeho oddelenia: zabezpečujú administratívu, koordináciu a realizáciu participatívnych procesov, garanciu expertných činností, súlad s legislatívou a realizáciu nariadení a rozhodnutí obce a jej obyvateľov.

Príklad 03 – Spolupracujúce mestá

Členovia OZ Ježkove oči získali v procese participatívneho rozpočtu Bratislava Nové Mesto podporu pre zriadenie komunitnej cyklotielne. Mestská knižnica im ponúkla nevyužívané priestory garáže, úrad schválil bezplatný nájom a pomáha pokrývať nároky na energie. Dielňa sa tak stala stabilnou súčasťou sídliska „Februárka“ a podporu občanov a občanok mestskej časti získala v procese PR ešte dvakrát. Svoje aktivity následne rozšírila o požičiavanie športového a pracovného náradia. Členovia komunity vypomáhali pri revitalizácii terasy knižnice, či drobnej údržbe a rekonštrukčných prácach vo zverených priestoroch. Dá sa povedať, že ide o situáciu, z ktorej majú prospech všetky zainteresované strany.

„KEDY?“

Napriek tomu, že by sa žiadalo zjednodušiť odpovedať „stále“, alebo položiť provokačnú protiotázku: „Kedy nie?“, je namieste pokúsiť sa o komplexnejší pohľad. Pokiaľ budeme uvažovať o plánovaní mesta všeobecne, nemusíme rozhodovať iba o doprave, verejných priestoroch a stavbách alebo technickej infraštruktúre. Predmetom (verejnej) diskusie môžu byť otázky enviromentálnej, sociálnej, bytovej, alebo energetickej politiky, nakladania s odpadmi a mnoho ďalších tém sprevádzajúcich výkon samosprávy a život obyvateľov a obyvateľiek obce.

Kým pri otázke „Kto?“ (participuje) sme sa odrazili od zákona o obecnom zriadení, jednu z odpovedí na otázku „Kedy?“ nám ponúka zákon 50/1976 Zb. o územnom plánovaní a stavebnom poriadku (stavebný zákon). Tento hovorí o územnoplánovacej činnosti, jej úlohách, nástrojoch a orgánoch. Definuje tiež procesy územného a stavebného konania, ohlasovania či odstraňovania stavieb.

Podľa stavebného zákona je obec orgánom vykonávajúcim územnoplánovacie činnosti, ktorej cieľom je:

- obstarávanie a spracovanie územnoplánovacích podkladov a udržiavanie ich aktuálneho stavu
- obstarávanie, spracovanie, prerokúvanie a schvaľovanie územnoplánovacej dokumentácie a udržiavanie jej aktuálneho stavu

Územnoplánovacie podklady sú:

- 1) urbanistická štúdia;
- 2) územná prognóza;
- 3) územný generel;
- 4) územno technické podklady.

Územnoplánovacia dokumentácia je:

- 1) koncepcia územného rozvoja Slovenska;
- 2) územný plán regiónu;
- 3) územný plán obce;
- 4) územný plán zóny.

Koncepcia územného rozvoja Slovenska sa spracováva pre celé územie SR a je schvaľovaná ministerstvom. Územný plán regiónu sa spracováva pre časť krajiny s viacerými obcami a je schvaľovaný samosprávnymi krajinami.

Základné, právne záväzné dokumenty ovplyvňujúce podobu a rozvoj miest a obcí sú územné plány obcí a zón. Územný plán musí spracovať každá obec

s viac ako dvetisíc obyvateľmi. Zároveň je povinná každé štyri roky preveriť jeho aktuálnosť a v prípade potreby vykonať úpravy, ktoré sa spravidla riešia zmenami a doplnkami k aktuálnemu územnému plánu, alebo tvorbou nového ÚP. Územný plán zóny je spodrobnením územného plánu obce pre jej konkrétnu časť, zväčša sa však spracováva pre rozvojové územia.

Územný plán obce

- je plánovací a regulačný nástroj, schvaľovaný zastupiteľstvom vo forme VZN;
- definuje zásady funkčného využitia a priestorového usporiadania územia, hranice zastavaného územia obce, starostlivosti o životné prostredie, krajinu, ekologickú stabilitu, či umiestňovanie verejnoprospesných stavieb.

Územný plán zóny

sa spracováva pre územie vymedzené v územnom pláne obce, alebo po rozhodnutí obce o potrebe jeho obstarania. Stanovuje okrem iných napríklad aj zásady a regulatívy:

- priestorového usporiadania a funkčného využívania pozemkov, stavieb a verejného dopravného a technického vybavenia územia;
- umiestnenia stavieb do urbánnych priestorov a zastavovacie podmienky jednotlivých stavebných pozemkov;
- začlenenia stavieb do okolitej zástavby;
- podielu možného zastavania a únosnosť využívania územia;
- umiestnenia zelene, významných krajinných prvkov a ostatných prvkov územného systému ekologickej stability na jednotlivých pozemkoch.

Urbanistická štúdia

sa spracováva sa pri príprave územného plánu ako návrh koncepcie priestorového usporiadania a funkčného využívania územia:

- za účelom spodrobnenia a overenia územného plánu, pri zmene a doplnkoch územného plánu;
- na riešenie niektorých špecifických problémov v území;
- urbanistická štúdia nie je právne záväzným regulačným nástrojom.

Stavebný zákon zaväzuje samosprávy k zabezpečeniu účasti verejnosti na tvorbe ÚPD formou verejného prerokovania a pripomienkovania vo fáze zadania, konceptu a návrhu dokumentácie. Pokiaľ nebudeme komentovať štandardný priebeh týchto stretnutí a budeme predpokladať, že príprave územného plánu predchádza kvalitný participatívny proces, zostane faktom

skutočnosť, že územný plán sa aktualizuje najčastejšie raz za štyri roky a preto je jasné, že účasťou na jeho tvorbe nemožno pokryť celé spektrum aktivít, ktorými občania a samospráva formujú svoje životné prostredie.

Príklad 04 – Férové mestá

Súkromný investor prezentoval v lokálnych médiách štúdiu z dielne ateliéru súčasného primátora hlavného mesta. Tá výrazným spôsobom menila ráz nábrežia Váhu a obrazu blízkeho historického centra mesta Trenčín. Architektonické vizualizácie občanov a občianky mesta – slušne povedané – pobúrili. Reakcia samosprávy bola na slovenské pomery neštandardná. Rozhodla sa totiž iniciovať zložitý participatívny proces, ktorý mal predchádzať medzinárodnej architektonickej súťaži a následnému spracovaniu územného plánu centrálnej mestskej zóny. Projekt bol nazvaný *Trenčín si Ty*. V tom čase (2011) išlo o nevídaný postoj a dá sa povedať pioniersku prax. Proces participatívneho plánovania s účasťou laickej i odbornej verejnosti prebiehal formou verejných stretnutí, workshopov, seminárov, prieskumov a analýz. Trval približne tri roky a bol úspešne zavŕšený medzinárodnou architektonickou súťažou.

Samospráva by mala počítať so zapájaním obyvateľov a obyvateľiek do formovania miesta/mesta aj v ďalších prípadoch nad rámec zákona:

- keď občania takýto proces iniciujú;
- pri rekonštrukciách a revitalizáciách častí miest, verejných priestorov a majetkov;
- pri významných investičných akciách vo sfére verejného priestoru a majetku;
- pri tvorbe strategických dokumentov a verejných politík obce – napr. PHSR, KPSS, manuálu verejných priestorov, a pod.

Ďalšia z odpovedí na otázku „Kedy?“ bude reflektovať námietky a obavy z komplikácií, ktoré môže účasť ľudí na rozhodovaní o ich vlastnom živote prinášať. Áno, život je zložitý už na úrovni jednotlivca, čo potom keď sa budeme chcieť dohodnúť na nejakej spoločnej novej realite?

Niektoré samosprávy si s tým poradili šalamúnsky a rozhodli sa, že v rozdielnych prípadoch výkonu samosprávy budú praktizovať rôznu mieru zapojenia obyvateľstva. Zjednodušene je možné tvrdiť, že so zvyšujúcou sa dôležitosťou predmetu participácie by mala stúpať miera účasti obyvateľov. Zároveň je jasné, že kvantita agendy samosprávy narastá smerom k bežným záležitostiam správy a údržby majetku, a znižuje sa smerom k veľkým investičným akciám a rozhodnutiam ovplyvňujúcim podobu celého mesta.

„AKO?“

Participácia bez redistribúcie moci je pre nepriviligovaných ľudí vyprázdneným a frustrujúcim procesom. Držitelia moci môžu vyhlásiť, že zobrali do úvahy hlasy všetkých strán. Zároveň im však nič nebráni, aby niektorú zo strán uprednostnili. Takáto participácia pomáha udržiavať status quo.

(Arnstein, 1969: 216)

Participatívne plánovanie môže byť izolovaným jednorázovým procesom spojeným s konkrétnou časťou mesta, či investičnou akciou. V ideálnom prípade by malo ísť o kontinuálny multilóg premenlivého počtu vyššie spomenutých aktérov a aktérky vo veci správy, údržby, obnovy a tvorby miesta/mesta.

V tomto príspevku nebudeme podrobne opisovať rôzne metódy a postupy zapájania obyvateľov, nakoľko ich považujeme za dostatočne rozpracované, mnohokrát opísané a (na našom území niekoľkokrát) viac, či menej úspešne odskúšané. Inštitút plánovania a rozvoja hlavného mesta Prahy spracoval rozsiahly Manuál participácie, z ktorého čerpá väčšina neskôr vytvorených dokumentov v našom geografickom priestore. Nájdete ho na stránke www.iprpraha.cz. Mnoho praktických informácií, postupov a inšpirácií nájdete napríklad na webovej stránke www.citizenshandbook.org (v angličtine) ktorá sa orientuje na horizontálne a vertikálne aktivity hnutí zdola.

Uvedomujeme si, že v súčasnosti legislatíva vytyčuje priestor pre účasť obyvateľov na tvorbe mesta hlavne pri obstarávaní územnoplánovacej dokumentácie. Častokrát ide o vyčerpávajúci proces, počas ktorého sa experti, lobisti a politici dohadujú o záležitostiach vyvolávajúcich v občanoch a občiankach odpor. Na prvý pohľad sa môžu javiť zložené, vzdialené, či nepodstatné. Vieme však, že to tak nie je. Územné plány sú základnými dokumentmi regulujúcimi mestský rozvoj a mali by byť výsledkom hlbokej demokratickej diskusie občanov mesta. Považujeme za nevyhnutné zmeniť formát plánovacích procesov namiesto súčasného „zhora-nadol“ za komunitou riadené procesy. Základnou organizačnou jednotkou by mala byť komunita – teritoriálna, alebo tematická. Základnou metódou by malo byť verejné stretnutie, alebo zhromaždenie občanov. Diskusia musí byť v každom prípade zrozumiteľná, prax radikálne inkluzívna a emancipačná, rozhodnutia musia mať konsenzuálny charakter.

Mikroutópie

Koncept mikroutópií popísal vo svojej práci o vzťahovej estetike teoretik umenia *Nicolas Bourriaud*. Hovorí o umelcoch, ktorí nevytvorili umelecké predmety, ale „špecifickú spoločnosť“, „rámec vzťahov medzi ľuďmi“.

Tento prístup môže byť vhodnou inšpiráciou pre začínajúcich plánovačov. Podľa *profesora Duncomba* by sa mali mikro-utopické experimenty snažiť:

- 1) inšpirovať ostatných demonštráciou iného možného sveta;
- 2) kritizovať súčasnú spoločenskú dynamiku;
- 3) prinášať nové nápady pre modely organizácie spoločnosti;
- 4) orientovať na spoločné ciele;
- 5) motivovať ostatných ku kolektívnej a kooperatívnej praxi.

Príklad 05 – Ostrovné mestá

Skupinka mladých fanúšikov kultúry sa pri snívaní o autonómnych mestách zhodla na tom, že jediná možnosť ako realizovať svoje ideály je získať svoj vlastný ostrov. V dražbe následne kúpili vyradený električkový vozeň, v spolupráci so samosprávou vytipovali vhodné ne-miesto, podpísali zmluvu o jeho prenájme a previezli ho tam. Vozeň umiestnili vedľa nevyužívanej budovy bývalej konskej železnice na prázdnu asfaltovú plochu medzi dvoma veľkými križovatkami. Svojpomocne ho zrekonštruovali a premenili na T3 – kultúrny prostriedok. V priebehu dvoch rokov tam potom zrealizovali viac než stovku akcií zameraných na prezentáciu a podporu nezávislej kultúry, od predmetáčiek, cez koncerty, výstavy diskusia a podobne. V tomto období plánujú nízkorozpočtové dočasné intervencie zamerané na zvýšenie kvality verejného priestoru v okolí električky, ktorá sa stala (ne)stabilným bodom na mape kultúrnych priestorov Bratislavy.

Na základe skúseností so zapájaním obyvateľov do správy verejných vecí navrhujeme koncept, ktorý umožňuje účasť občanov na formovaní miesta/ mesta realizovať na viacerých úrovniach, začínajúc od malých, komunitou riadených projektov a končiac diskusiou o prioritách rozvoja na úrovni obce, mesta, alebo regiónu:

Občianske projekty

Platformou pre budovanie a posilňovanie komunit a ich kompetencií nech je mechanizmus podporujúci navrhovanie a realizáciu vlastných občianskych projektov. Môže ísť napríklad o participatívny rozpočet, ale aj iný mechanizmus vytvorený za účelom emancipovať obyvateľov mesta. Skrz malé komunitné projekty sa ľudia zmocňujú „svojho“ územia, budujú komunitné vzťahy a vytvárajú funkcie a služby, ktoré sú špecifické, neočakávateľné a „na mieru“. Podmienkou je, že občania projekty, alebo intervencie navrhujú, rozhodujú o nich a v spolupráci so samosprávou ich aj realizujú.

Zadania (štvtí)

Sú väčšie investičné akcie, ktoré obyvatelia (štvtí, susedstiev a pod.) navrhujú, rozhodujú o nich a realizuje ich samospráva. Cieľom je posilňovanie kompetencií obyvateľstva, riešenia zohľadňujúce skutočné problémy územia a spravodlivé distribuovanie financií rozpočtu do jednotlivých častí obce. Verejná diskusia prebieha formou občianskych zhromaždení, plánovacích stretnutí, prieskumov, a analýz a jej výsledkom môže byť napríklad (prioritizovaný) zoznam investičných akcií, ktoré by sa mali v území realizovať. Rozhodovanie o tom, ktoré projekty sa budú realizovať prebieha najčastejšie raz za dva roky, vzhľadom na čas potrebný pre realizáciu väčších investičných akcií samosprávou.

Zadania mesta

Sú veľké investičné akcie, ktoré sú výsledkom verejnej diskusie o prioritách rozvoja a potrebách občanov na úrovni mesta. Predpokladajme, že vzhľadom na svoju veľkosť vo vzťahu k financovaniu obce, dlhodobému strategickému plánovaniu a dĺžke mandátov volených zástupcov sa o nich rozhoduje približne raz za štyri roky.

Priority

Na základe dát, ktoré samospráva a občania spoločne zdieľajú je možné určovať priority štvtí a mesta. Zvyčajne tu môžeme hovoriť o tematických skupinách ako napr. verejný priestor, doprava, zeleň, bývanie, práca, kultúra, šport a podobne. Zhromaždené dáta by mali byť základom pre spracovanie strategických dokumentov, ktoré navrhujú ďalšie intervencie vo vybraných oblastiach v strednodobom a dlhodobom horizonte.

Takto štrukturovaný dialóg môže na úrovni mesta alebo obce prebiehať neustále v rôznych podobách. Samospráva tak dokáže reagovať na podnety a problémy priebežne, s tým že paralelne vytvára potrebnú dátovú základňu pre stanovovanie priorít, cieľov a stratégií. Samozrejmosťou je budovanie kapacít komunit mesta, ktoré sa tak môžu stať stabilným partnerom samosprávy v rozhodovaní o základných, ale aj komplexných otázkach plánovania mesta – od dočasných intervencií na overenie konceptov zámerov po tvorbu dôležitých strategických a regulačných dokumentov.

Participatívne plánovanie priestranstva

Pokiaľ budeme hovoriť o participatívnom plánovaní ako o praxi zameranej na riešenie konkrétneho zámeru, alebo problému, bude proces opäť pozostávať zo štyroch fáz:

(1) predprípravnej, (2) prípravnej, (3) realizačnej, (4) evaluačnej

V predprípravnej fáze vytvárame štruktúru procesu, identifikujeme ciele, aktérov, ich role a kompetencie, navrhujeme vhodné metódy participácie, stanovujeme harmonogram a náklady na proces.

V prípravnej fáze ide hlavne o zhromažďovanie relevantných dát a podkladov, ich analýzu, predbežné identifikovanie problémov, technicko-organizačné zabezpečenie procesu a informovanie účastníkov.

Realizácia participatívneho plánovania môže mať rôzne podoby v závislosti od predmetu plánovania, zúčastnených aktérov, miery a nástrojov participácie. Výsledkom je spravidla záverečná správa, ktorá slúži ako východiskový podklad, alebo zadanie pre ďalšie kroky samosprávy (organizácie, komunity). Môže ísť o zadanie súťaže návrhov, verejného obstarávania, predmetu projektovej dokumentácie a pod. Participatívny proces optimálne pokračuje aj v ďalších fázach prípravy a realizácie investičných akcií, končiac reálnym využívaním územia a účasťou na jeho údržbe a správe.

Zdroje:

Plichtová, Šestáková, *Filozofické a pojmové ukotvenie participácie*

kolektív autorov

Participatívne plánovanie na úrovni samospráv (2014)

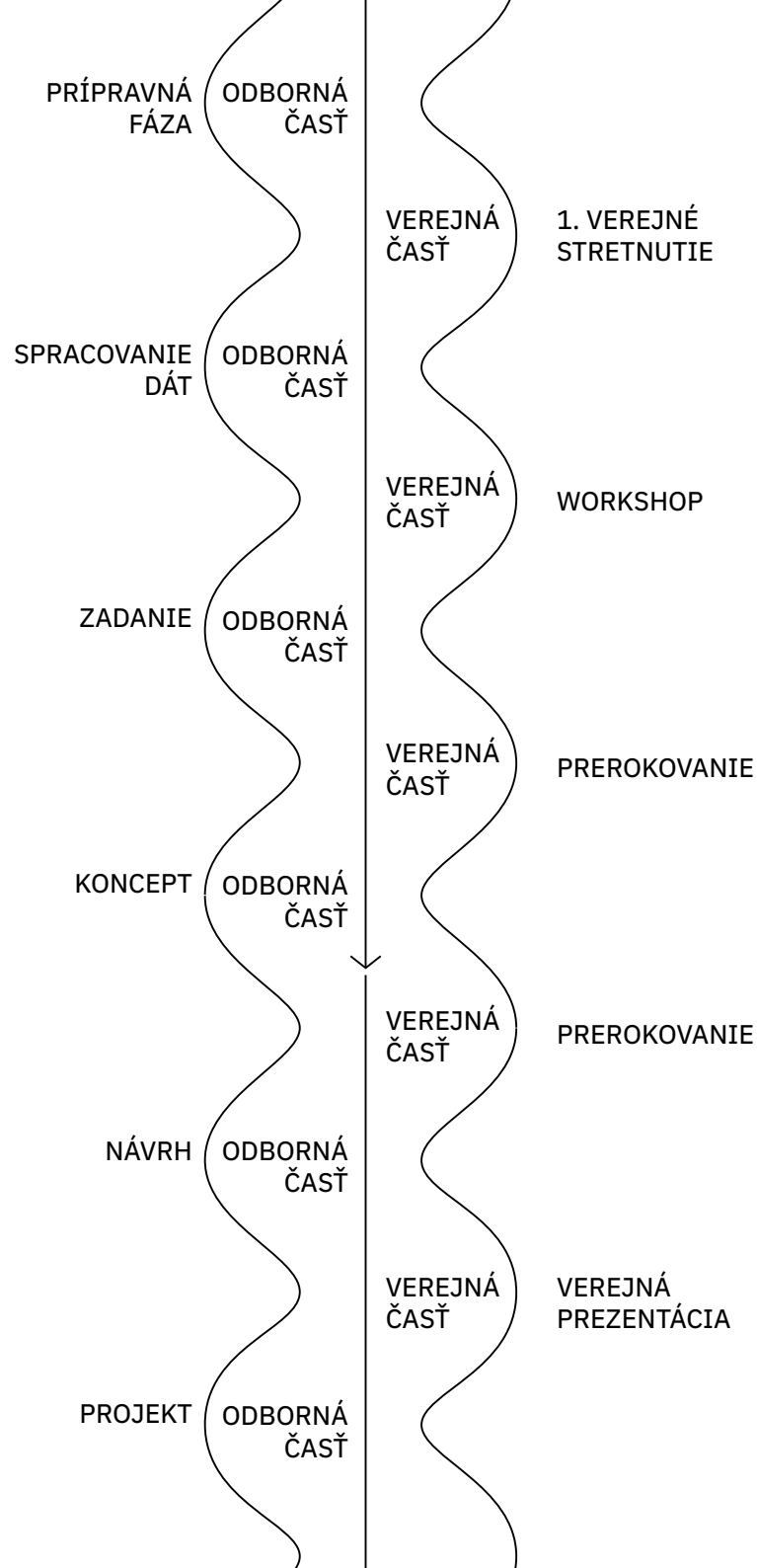
Arnstein, Sherry R. „A Ladder of Citizen Participation,“ *JAIP*, Vol. 35, No. 4, July 1969, pp. 216-224

Silverman, Robert & Taylor, H. & Yin, Li. (2019). *Are we still going through the empty ritual of participation.*

www.citizenshandbook.org

www.iap2.org – Medzinárodná asociácia pre občiansku participáciu

www.iprpraha.cz/uploads/assets/dokumenty/participace/manual_participace_tisk_2017.pdf

A series of 25 horizontal dotted lines spanning the width of the page, providing a template for handwriting practice.

OBSAH

- 1. NEKONEČNÝ PRÍBEH, ALEBO TROCHU TEÓRIE 5**
- 2. AKO ZAČAŤ, ALEBO PILOTNÝ ROČNÍK PR 8**
  - 2.1 PR V SKRATKE
- 3. KTO – ZODPOVEDNOSŤ A KOMPETENCIE 15**
  - 3.1 ÚRAD
  - 3.2 ĽUDIA 16
  - 3.3 ZASTUPITEĽSTVO 18
- 4. ČO – VÝSTUPY PR 19**
  - 4.1 OBČIANSKE PROJEKTY
  - 4.2 ZADANIA PRE SAMOSPRÁVU 20
  - 4.3 PRIORITY 21
- 5. AKO – ETAPY A PROCESY 22**
  - 5.1 PRÍPRAVA
    - 5.1.1 Výzva
    - 5.1.2 Formáty verejných stretnutí 23
    - 5.1.3 Verejné zhromaždenia 24
    - 5.1.4 Verejné stretnutia – príprava obč. projektov 26
  - 5.2 ROZHODOVANIE 30
    - 5.2.1 Prípravná fáza 31
    - 5.2.2 Fáza rozhodovania 32
  - 5.3 REALIZÁCIA 45
    - 5.3.1 Zmluvné dokumenty 47
    - 5.3.2 Vyúčtovanie projektu 48
  - 5.4 EVALUÁCIA 49
- 6. PARTICIPÁCIA, JEJ FORMY A PARTICIPATÍVNE PLÁNOVANIE VEREJNÝCH PRIESTOROV 58**